

**MENTAL HASTALIKLARIN SİNEMADA KULLANIMI: SPLIT
FİLMİ İNCELEMESİ**

BERKAY HASBAY

**IŞIK ÜNİVERSİTESİ
EYLÜL, 2021**

MENTAL HASTALIKLARIN SİNEMADA KULLANIMI: SPLIT
FİLMİ İNCELEMESİ

BERKAY HASBAY

İşık Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sinema ve Televizyon Yüksek
Lisans Programı, 2021

Bu Tez, İşık Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'ne Yüksek Lisans (MA)
derecesi için sunulmuştur.

İŞIK ÜNİVERSİTESİ
2021

IŞIK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİNEMA VE TELEVİZYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

MENTAL HASTALIKLARIN SİNEMADA KULLANIMI: SPLIT FİLMİ
İNCELEMESİ

BERKAY HASBAY

ONAYLAYANLAR:

Dr. Öğretim Üyesi Onur Erođlu (FMV Işık Üniversitesi)
(Tez Danışmanı)

Profesör Burak Buyan (Beykent Üniversitesi)

Dr. Öğretim Üyesi Seher Şeylan (FMV Işık Üniversitesi)

ONAY TARİHİ: 27/09/2021

MENTAL HASTALIKLARIN SİNEMADA KULLANIMI:SPLİT FİLMİ İNCELEMESİ

ÖZET

İnsanın sahip olduğu mental bozukluklar sinemanın ortaya çıktığı ilk yıllardan itibaren sinemada kullanılmıştır. Mental bozukluklar ile ilgilenen psikoloji, psikiyatri ve nöroloji bilimleri geliştikçe, sinemada hayat bulan mental hastalıklı karakterlerin çeşidi ve yaratılan karakterlerin katmanları artmıştır. Sinemanın kitlelere erişme gücünün arttığı günümüzde mental hastalıkların bilimsel temellerden uzak, eksik veya diyalektik olmayan biçimde perdeye aktarılması ilgili hastalıklardan muzdarip bireyleri ve onların yakın çevresini olumsuz etkilemektedir. Sinema endüstrisi içerisinde üretilen filmlerde mental hastalıkların etik değerleri hiçe sayarak salt eğlence, dram veya korku amaçlı kullanması doğru değildir. Split filminin baş karakterinde gözlemlenen dissosiyatif kimlik bozukluğu hastalığı, literatürde karşılığı olmayan nüanslar ve davranış biçimleri içermektedir. Split filminde dissosiyatif kimlik bozukluğu hastalığını salt endüstriyel parametreleri göz önünde bulundurarak seyrelten ve yüzeyselleştiren; dissosiyatif kimlik bozukluğu hastalarına potansiyel suçlu imajı veren bir tutum mevcuttur. Bunlara ek olarak Split filminde ilgili hastalığa diyalektik bir yaklaşım söz konusu değildir. Bu tutum sebebiyle DKB'li bireylerin tümünü kapsayan olumsuz bir söylem mevcuttur. İlgili konuda görüş belirten uzmanlara göre etik dışı bu tavrı benimseyen Split filmine erişerek izleme fırsatı bulmuş her bireyin DKB hakkında yanlış, eksik bilgilendirilmiş olma ihtimali doğmuştur ve film sosyolojik bir problem doğurabilme potansiyeline sahiptir. İlgili konuda görüş bildiren uzmanların bazıları ise Split filmini DKB hastalığının sinemadaki en tutarlı temsili olarak görmektedir. Filmin hastalık bağlamında büyük hatalara düştüğünü de kabul eden uzmanlar, DKB'nin sinemada benzer nitelikte bir temsili bulunmaması sebebiyle Split filminin seyirciyi hastalık hakkında bilinçlendirebileceğini ve bu sebeple getirdiği faydanın, yarattığı zararı karşılayabileceğini savunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Disosiyatif Kimlik Bozukluğu, Split Filmi, Sinemada Mental Hastalıklar

USE OF MENTAL ILLNESS IN CINEMA: EXAMINATION OF THE MOVIE SPLIT

ABSTRACT

Mental disorders are being used since the very first years of cinema. As the sciences of psychology, psychiatry and neurology, which deal with mental disorders, have developed, the variety and layers of mentally ill characters that come to life in the cinema have increased. In today's world, the transfer of mental illnesses to the screen in a deficient or non-dialectical manner is far from the scientific foundations and it negatively affects the individuals suffering from related diseases. It is not correct to use movies solely for entertainment, drama or horror, ignoring ethical values. In the movie Split, Shyamalan dilutes and superficializes dissociative identity disorder considering only industrial needs; There is an attitude that gives dissociative identity disorder patients are potential criminals. Dissociative identity disorder, observed in the main character of the movie Split, includes nuances and behavior patterns that have no equivalent in the literature. Among his alters there is a monster named The Beast, and The Beast has supernatural abilities. No dissociative identity disorder patient can have supernatural abilities. Due to the fact that individuals suffering from dissociative identity disorder have a psychological or physical traumatic experience in their past, individuals generally tend to commit crime and cause violence much rarely than the individuals with other mental disorders. In addition to these, there is no dialectical approach to the related disease in the movie Split. Because of this attitude, there is a negative discourse covering all individuals with DID. Adopting this unethical attitude, Split was produced and distributed by a well-known company such as Universal Pictures which lead it to reach a wide audience. There is a scientifically proven possibility that every individual who have interacted with the movie might have been misinformed about DID.

Key Words: Dissociative Identity Disorder, Split Movie, Mental Illness In Cinema

TEŞEKKÜR

Tez yazım sürecinde, öncesinde ve sonrasında desteklerini esirgemeyen tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Onur Erođlu'na; tez jürilerim Prof. Burak Buyan'a ve Dr. Öğr. Üyesi Seher Şeylan'a; bölüm başkanımız Doç. Nalan Bükere; psikiyatri ve psikoloji alanlarında tezime danışmanlık yapan Uzm. Dr. Sn. Sencan Sertçelik'e ve Klinik Psk. Sn. Nurşah Hızal'a; bana her zaman destek olan Ezgi Çakaloz'a, Cumhuriyet Hasbay'a ve Serap Aksel'e teşekkürü borç bilirim.

ÖNSÖZ

İnsan davranışlarını durmaksızın neden sonuç bağlamı üzerinde sorgulama ihtiyacı hayatımda hep büyük bir alan kaplamıştır. İnsanı anlamak için ilk olarak insanın yapısını ve kimyasını anlamak gereklidir. İnsanın genetik yapısı - yani insanın yapısı ve kimyası-hakkında bilgi sahibi olduktan sonra çevresel faktörlerin insan yapısı ve kimyası üzerine etkileri hakkında düşünmek ise insanı anlamayı kolaylaştırır. Bütüne bakıldığında bireyin karakterinin oluşumuna etki eden tüm faktörler yapısal ve çevresel değişkenler ana başlığı altındadır. İnsanı anlamaya yönelik olan bu genel geçer formal yöntemim bir senarist ve yönetmen olarak mesleğime büyük katkı sağlamaktadır. Karakter yaratma sürecinde, oyuncu yönetimi ve benzeri insan ile ilgili mesleki konularda gelişmemi ve olgunlaşmamı kolaylaştırmıştır.

İnsanı tümüyle anlamak ve eksiksiz algılamak için hiçbir detayı atlamamız gerektiğini düşünüyorum. Mental problemler konusu salt o problemlerden muzdarip kişilerin, o kişilerin çevresindeki insanların veya mesleki bağlamda mental problemler üzerine çalışan bilim insanlarının, doktorların bilgi sahibi olması gereken konular değildir. İnsan beynini, zihnini, düşünce yapısını, davranışlarını, alışkanlıklarını yani insanı tümüyle anlamak ve algılamak isteyen herkesin mental problemler hakkında bilgi sahibi olması gerektiğini düşünmekteyim. Benim görüşüme göre insan beyni derin bir okyanustur. O okyanusun her karışını gezme şansımız şimdilik yoktur fakat oldukça zengin ve benzersiz olduğunu kavramamız insanı dolayısıyla hayatı kavramamız konusunda bize büyük faydalar sağlayacaktır.

KISALTMALAR LİSTESİ

DKB: Dissosiyatif Kimlik Bozukluğu

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

OKB: Obsessif Kompulsif Bozukluğu

TSSB: Travma Sonrası Stres Bozukluğu

İTHAF

Öncelikle, yazım sürecinde tanıştığım kız arkadaşım Ezgi Çakaloz'un Dissosiyatif Kimlik Bozukluğu hastalığından muzdarip olduğunu tespit etmemizde ve hastalığını çok kısa bir süre içerisinde birlikte tedavi etmemizde büyük katkıları olması nedeniyle Ezgi Çakaloz'a ve Dissosiyatif Kimlik Bozukluğu'ndan muzdarip tüm insanlara ithafen...

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖNSÖZ.....	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vi
İTHAF	vii
İÇİNDEKİLER	viii
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ	1
1.1 Araştırma Konusu.....	2
1.2 Araştırma Problemi	2
1.2.1.Açıklayıcı Araştırma Soruları	2
1.2.2.Tanımlayıcı Araştırma Soruları	3
1.3.Araştırmanın Amacı	3
1.4.Değişkenler	4
1.5.Hipotezler:.....	4
1.6.Kapsam ve Sınırlılıklar	4
1.7.Yöntem.....	4
BÖLÜM 2	6
İNSAN VE SİNEMA.....	6
2.1.İnsanlık Tarihi Boyunca Değişen İhtiyaçlar.....	6
2.2.Maslow'un Piramidi	6
2.3.Mental Hastalıkların Tarihsel Süreci	8
2.4. Sinemada "Delilik" Kavramına Bakış	10
2.5.Mental Hastalıklar Çerçevesinde Sinema Tarihi	11
2.5.1.Kavramlar	11
2.5.2.Sinema Endüstrisi.....	14
2.5.3.Psikiyatri Ve Sinema Alanlarının Birleşim Süreci.....	15
2.5.4."Delilik" Kavramının Sinemada Kullanımı	18
2.5.5.Sinemada Mental Hastalıkların Kullanım Şekli Sebebiyle Doğan Sosyolojik Bağlamdaki Yanılgılar	21

2.5.6.Sinemada Ve Televizyonda Mental Hastalıkların Kullanımı	23
BÖLÜM 3	27
SPLIT FİLMİ İNCELEMESİ	27
3.1.Genel Bakış.....	27
3.2.Filmin Özeti	27
3.3.Split Filmindeki Karakterler.....	28
3.3.1.Casey	28
3.3.2.Fletcher	28
3.3.3.Kevin.....	28
3.3.4.Kevin'in filmde öne çıkan alterleri	29
3.4.Split Filminde Dissosiyatif Kimlik Bozukluğunun Kullanımı	31
3.4.1.Dissosiyatif Kimlik Bozukluğu Nedir ve Nasıl Ortaya Çıkar?.....	31
3.4.2.Kevin Karakterinde Gözlemlenen DKB Hastalığının İncelemesi	34
3.4.3.Split Filminin DKB Tedavisine Yaklaşımı	39
3.4.4.Kevin'in Karakterinin Alterleri ve Literatürdeki Karşılıkları	40
3.4.5.James McAvoy'un Performansı.....	45
3.4.6.Split Filminin Janrı	47
3.4.7.DKB Hastalığının Kullanıldığı Split Filminin Janr İçindeki Yeri	48
BÖLÜM 4	52
UNBREAKABLE-SPLIT-GLASS ÜÇLEMESİ.....	52
4.1.Üçlemeye Genel Bakış.....	52
4.2.Unbreakable ve Split	52
4.2.1.Unbreakable Özet	52
4.2.2.Unbreakable Bağlamında Split Filmine Genel Bakış	53
4.2.3.David Dunn ve Kevin Wendell Crumb Karşılaştırması.....	55
4.3.Glass ve Split	57
4.3.1.Glass Filminin Özeti	57
4.3.2.Glass Bağlamında Split Filmine Bakış	58
BÖLÜM 5	60
SONUÇ.....	60
KAYNAKÇA.....	62
ÖZGEÇMİŞ.....	65

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Sinema, hayatımıza girdiği andan itibaren insanı odağına yerleştiren bir sanat dalı olmuştur. Sosyoloji bilimiyle iş birliği içerisinde olmaksızın üretilen hiçbir sinema ürünü kendi kültürü içerisinde varlığını koruyamamıştır ve gelecekte de koruyamayacaktır.

Psikoloji bilimi de sinemaya sosyoloji bilimi kadar yakın mesafededir. Bu iki bilim dalının bizlere sunduğu veriler doğrultusunda üretilen bir sinema eseri, diğer örneklerine kıyasla izleyicisiyle farklı bir bağ kurar. Bunun sebebi ise üretim-tüketim toplumunda yaşıyor oluşumuzdur. Arz-talep dengesinin sağlam tutulmasını sağlayan parametrelerin neler olduğu konusunda fikir sahibi olmamızı sağlayan bilimler Psikoloji ve Sosyoloji'dir.

19. yüzyılın sonlarından günümüze kadar olan zaman aralığında beyaz perdeye aktarılan; 1970'lerin başından günümüze kadar olan zaman aralığında televizyonlarda yayınlanan dizilerinin hikayelerini düşündüğümüzde neredeyse hepsinin birbirinin benzeri olduğunu görebiliriz. Aynı hikayeler farklı üsluplarla veya farklı tekniklerle tekrar tekrar önümüze geldiğinde film/dizi içerisinde o yapıtı diğer benzer hikayelere sahip örneklerinden ayıran temel unsur ise insan faktörüdür. Hikayeleri aynı olan iki filmi farklı yönetmenler yönettiğinde veya bahsi geçen iki filmin başrolünde farklı iki oyuncu yer aldığında eserlerin "eşit" olması beklenemez, yalnızca denklik söz konusu olabilir. Sinema insan için var olmuştur, tüketicisi insandır. Bu sebeple ki sinema insana muhtaçtır; insanı anlayabildiği, algılayabildiği sürece varlığını koruyacaktır. Salt olarak insanı anlamak ve algılamak üzerine kurulmuş olan sosyoloji ve psikoloji bilimleri de sinemanın en önemli besin kaynaklarıdır.

Psikoloji biliminin nesnel olgulara ihtiyaç duyduğu noktada devreye giren bir tıp dalı olan psikiyatri ise insanın temel nörolojik işlevlerindeki bazı aksaklıklar sonucunda ortaya çıkan davranışsal bozukluklar ile ilgilenmektedir.

İnsan davranışlarındaki -biyolojik temelli sorunlara bağlı- bozuklukların nesnel olarak açıklanabilir olması, subjektiviteden uzak olması sayesinde "insan hikayelerini insanlara anlatan" bir sanat dalı olan sinemada psikiyatrik hastalıkların kullanımı izleyici tarafından kolay bir şekilde benimsenmiştir. "Sağlam" insanlara "bozuk" insanları anlatmanın işe yaradığını gören film yapımcıları, benzer hikayelere sahip filmler üreterek ticari anlamda başarı sağlamışlardır. Psikiyatrik hastalıklara sahip karakterleri barındıran nitelikli filmler, ilk yapıldıkları zamanlardan itibaren günümüze kadar olan süreçte popülaritesini kaybetmemiştir.

Nöropsikiyatri ise bireyin beyinsel fonksiyonlarındaki aksaklıklar sebebiyle davranışlara yansıyan bozuklukları araştıran bir tıp dalıdır. " Nöroloji, sinir sistemi hastalıklarıyla; psikiyatri beyinden kaynaklanan duygu ve davranış bozukluklarıyla psikoloji ise insan duygu ve davranışlarıyla ilgilidir. 20.Yüzyılın başlarında psikolojideki dinamik açıklama eğilimlerinin ağır basmasıyla, bundan önce psikiyatri etkilenmiş, daha sonra da nöroloji refleksoloji biçimine dönüşerek beyinden uzaklaşmıştır. Bu yapay ayrışma yüzyıl içinde neredeyse 70 yıl sürmüş, bu tarihlerden itibaren görüntüleme yöntemlerinin kullanılmaya başlanmasıyla bu üçü arasında yeniden yakınlaşma zemini doğmuştur.

Günümüzde nöroloji davranış nörolojisiyle, psikiyatri biyolojik psikiyatriyle ve de psikoloji deneysel ve kognitif psikolojiyle yakınlaşmalarını sürdürmekte, beyin hepsinin ortak zemini ve ilgi alanı haline dönüşmektedir.¹ (Anon n.d.)

1.1 Araştırma Konusu

Mental Hastalıkların Sinemada Kullanımının Split Filmi Üzerinden İncelenmesi

1.2 Araştırma Problemi

1.2.1.Açıklayıcı Araştırma Soruları

Psikoloji ve Sosyoloji nedir?

İnsan temelli bilimler hangileridir?

---

¹ NPİSTANBUL, *Psikoloji, Nöroloji ve Psikiyatri Birlikteliği* -

İnsan temelli bilimlerin alt dalları nelerdir?

Psikoloji ve Sosyoloji biliminin sinemadaki işlevi nedir?

Psikiyatri nedir?

Psikiyatrinin sinema ile olan ilişkisi nasıl başlamıştır?

Mental hastalıkların kullanıldığı "başarılı" eserler nelerdir?

Mental problemleri konu alan filmlerin sosyolojik bağlamda doğurduğu sorunlar nelerdir?

Split filminde DKB hastalığı kullanımı mental hastalık kullanımı bilimsel temellere uygun mudur?

Sinemanın mental hastalıklar konusuna yaklaşımı nasıl olmalıdır?

1.2.2.Tanımlayıcı Araştırma Soruları

Mental hastalıkları konu alan filmlerin işlediği mental problemi negatif manipülasyona maruz bırakıp ilgili problemi literatürdeki tanımına aykırı biçimde portrelemesinin doğuracağı sonuçlar nelerdir?

Mental hastalıkların sinemada bilinçsiz kullanımı sebebiyle ortaya çıkan sosyolojik problemler konusunda bilinçli olmayan film üreticilerinin temel motivasyonu nedir ?

Mental hastalıkların sinemada kullanımı konusunda film üreticileri neden bilinçlendirilmelidir?

1.3.Araştırmanın Amacı

Split filminin mental hastalıklar konusuna etik ve ahlaki çerçevedeki yaklaşımını irdeleyip Split filmi örnekleme üzerinden sinema endüstrisi içerisinde üretilen/üretilecek tüm filmlerin mental hastalıklar konusuna yaklaşımını optimal düzeye getirecek parametreleri analiz etmek bu araştırmanın temel amacıdır.

1.4.Değişkenler

Split filminin bir üçlemenin ikinci filmi olması durumu Split'in mental hastalıklar konusuna olan bakışını değiştirmektedir. Split, süper kahraman filmi olarak görülmediği noktada ve Glass filmindeki dezavantajlı(mental hastalıklı) bireyler hakkındaki güzellemeler araştırmaya dahil edilmediği takdirde DKB hastalığına karşı ofansif bir tutum sergilediğinden Split filmine mental hastalıklar bağlamında üçleme içerisinde ve tek başına olmak üzere iki perspektiften incelenmesi gerekmektedir.

Aynı zamanda ilgili konu hakkında görüş belirten uzmanların içerisinde bulunduğu toplumların sosyo-kültürel yapısı, ahlak anlayışı ve bu bağlamdaki benzer parametreler, uzmanların konuya yaklaşımını değiştirebilmektedir.

1.5.Hipotezler:

Mental hastalıklara sahip karakterlerin hikayelerini işleyen filmler, hikayesinde barındırdıkları mental hastalığa sahip karakterin hastalığı hakkında bilimsel bir alt yapıya sahip olmadığı; karakterin sahip olduğu hastalığın detaylarını ve ilgili hastalığa ait diğer objektif unsurları bilimsel temeller çerçevesinde ve iki yönlü olarak ele almadığı takdirde izleyicinin ilgili mental hastalık konusunda yanlış bilinçlendirilmesine sebep olmaktadır.

1.6.Kapsam ve Sınırlılıklar

Bu çalışmada mental hastalıkların sinemada kullanımı ana başlığında dissosiyatif kimlik bozukluğu(DKB) hastalığının Split filminde kullanımı ve Unbreakable-Split-Glass üçlemesindeki önemi incelenecektir. Split filminin Unbreakable ve Glass filmleri ile olan bağlantısı ve bu bağlam içerisinde DKB'nin yeri Split-Unbreakable ve Split-Glass filmleri arasında ayrı olarak incelenecektir.

1.7.Yöntem

Bu çalışmanın odak noktasında Split filminde DKB hastalığının kullanımın amacı ve hastalığın kullanım şeklinin bilimsel temeller ile olan uyumu incelenmiştir. DKB hastalığı ve hastalığın oluşmasına sebep olan parametreler açıklanmış; DKB hastalığına sahip olan baş kahraman Kevin karakteri ve alterleri ele alınarak

karacterin hastalığının senaryonun ana hattındaki önemi sorgulanmıştır. Split filminin Unbreakable ve Glass filmlerinin arasındaki köprü film (bir üçlemenin ikinci filmi) olduğu göz önünde tutularak DKB ve mental hastalık kullanımının önemi sorgulanmıştır ve literatür taraması yapılarak filmin sunduğu manipülatif DKB portresi sebebiyle izleyicisinin DKB hastalığına bakışı üzerindeki olası etkileri tartan araştırmalar, röportajlar tespit edilmiştir. İlgili konuda erişilen metinlerin içerik analizi yapılmıştır.

Buna ek olarak film, ait olduğu janr ve alt türler bağlamında DKB hastalığı ana varyanta alınmadan incelenmiştir. Bu çalışmada nitel ve nicel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Görsel ve işitsel öğelerden; sayısal verilerden ve gözlemlerden faydalanılmıştır. DKB'nin medya öğelerinde ve sinema endüstrisinde kullanımının genel kapsamı araştırılırken ilgili konudaki bilirkişilerin DKB'nin medya öğelerinde ve sinema endüstrisinde kullanım biçimleri ve yöntemleri hakkındaki görüşleri ilgili söylemler ardına yerleştirilmiştir ve hipotez güçlendirilmiştir.

BÖLÜM 2

İNSAN VE SİNEMA

2.1.İnsanlık Tarihi Boyunca Değişen İhtiyaçlar

Milenyum çağına giriş yapılması ile birlikte insan hayatına bir çok yenilik dahil olmuştur. Teknolojinin gelişmesi ve refah bilincinin -bu bilinç ile gelen kuvvetli refah talebinin- gelişmesi ile birlikte insanın problemleri de modernleşmiştir. 2000 yılı öncesindeki düşünce biçimi içerisinde tartıldığında günümüzdeki insanın hayatı neredeyse postmodern bir hal almıştır.

2.2.Maslow'un Piramidi

İnsanlık tarihi Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi piramidi üzerinde incelenecek ve bu konuda dünya çapında bir genelleme yapılacak olursa 2000 yılından itibaren insanın, bahsi geçen piramit üzerinde 3. basamaktan(Sevgi/Aitlik) 4. basamağa (Saygınlık) doğru hızlı bir geçiş yapmaya başladığı görülebilir. Maslow teorisi belli bir hiyerarşi içerisinde en temel ihtiyaçlardan hareketle alt seviyedeki bir ihtiyaç karşılanmadan bir üst basamağa geçilemeyeceğini ve insanların yaşam doyumlarını sağlayabilmek ve kendilerini gerçekleştirebilmek için bu hiyerarşi çerçevesinde hareket edilmesi gerekliliğini ifade etmektedir.² (Kula and Çakar 2015)

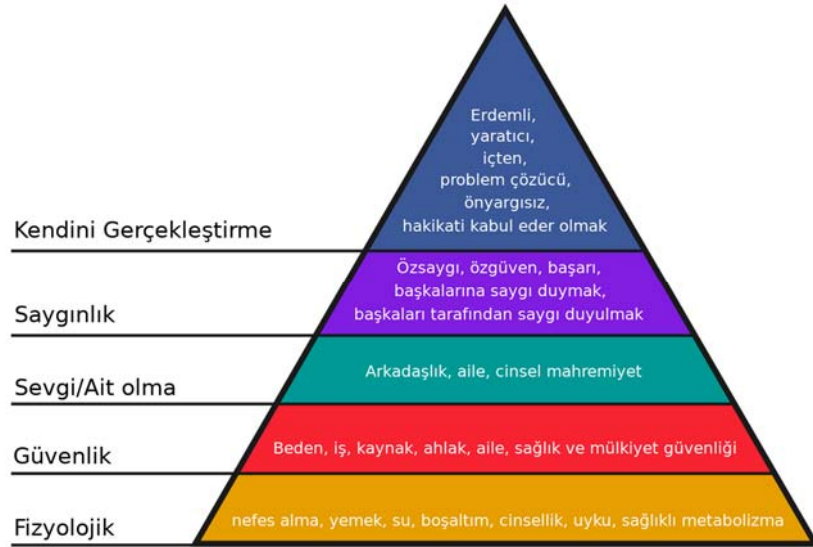
Fizyolojik ana başlığında toplanan ve hayatta kalma güdüsünün gerekliliklerinden doğan ihtiyaçların tabanda yer bulduğu piramitte insanın nihai ihtiyaçları hiyerarşik bir düzenle listelenmiştir. Fizyolojik ihtiyaçların üst basamağında yine hayatta kalma güdüsünün gerekliliklerinden doğan fakat sosyal

---

² Kula, S., & Çakar, B. (2015). *Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi Bağlamında Toplumda Bireylerin Güvenlik Algısı ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki*

gereksinimlerin de getirdiği ihtiyaçlar yer almaktadır.³ (Çoban 2021)Toplum kavramının oluşmasını sağlayan ve insanın sosyal bir varlık olabilmesini sağlayan ihtiyaçlar bu basamaktadır. "Sevgi ve Aitlik" ana başlığı altında toplanan bir üst sıradaki basamakta ise hayatta kalma kaygısı artık yerini toplum olabilme, sosyal olabilme ve bu düzeni sağlıklı bir şekilde devam ettirebilme kaygısının doğurduğu ihtiyaçlar listelenmiştir. "Saygınlık" ana başlığında ise toplum olabilmeyi başarmış bireylerin kişisel ve mental ihtiyaçları yer almaktadır.

Maslow'un piramidi, "Birey olmadan toplum olamaz" önermesini reddeden yapıda bir düşünceye sahipmiş gibi gözükse de aslında toplum olabilmenin koşullarının bireyin hayatta kalabilmek için duyduğu ihtiyaçlardan geçtiğini söylemektedir. Maslow'a göre, piramidin orta bölgelerine doğru ilerlemeyi başaran birey toplum olabilmek ve birey olabilmek kaygısını artık birbirinden ayıramayacak kadar olgun bir düşünce yapısına kavuşmaktadır. Bu konu hakkında insanlık tarihine ve dünya tarihine de bir göz atıldığında yalnızca toplu halde yaşamayı başarabilmiş insanların ve hayvanların günümüze kadar hayatta kalabildiği görülmektedir.

bkz. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi piramidi

³ Çoban, G. S. (2021), *Maslow 'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kendini Gerçekleştirme Basamağında Gizil Yetenekler*

2.3.Mental Hastalıkların Tarihsel Süreci

Dünya üzerinde yaşayan bireylerin düşünce biçimleri, etik değerleri ve sosyal kaygıları tarihin hiçbir noktasından tamamen aynı olmamıştır. Bunun sebepleri çeşitlidir: Genetik ve yapısal faktörler, kültürel farklılıklar, sosyoekonomik farklılıklar, çevresel faktörler gibi önemli unsurlar bu önermeye kanıt olarak sunulabilir.

Fakat yukarıdaki önermenin kapsadığı alanın dışında gelişen, ilgili konu için doğruluğu sosyolojik temellerde kanıtlanabilir bir başka önerme de mevcuttur: Bir toplum içerisinde yaşayan bireylerin düşünce biçimleri, etik değerleri, sosyal kaygıları gibi sosyal dürtülere hizmet eden güdülerinin toplum bilincinin sağlam temellerde kalabilmesi adına ortak kesişim kümelerine sahip olması gerekmektedir. İlgili konuda küme dışarısında kalan bir veya birden çok olguya sahip bireyin yaşadığı toplum tarafından kabul edilmesi zorlaşmaktadır. Toplum içerisinde bahsi geçen temel sosyal güdüler konusunda ortaklık sağlanamadığı takdirde toplumun temellerinin zayıf olduğu veya zayıfladığı görülmektedir.

Doğada tek başına hayatta kalması güç olan insan için topluluklar halinde yaşamak tarih boyunca neredeyse zaruri bir ihtiyaç haline gelmiştir. Günümüzde dünya insanları geçmişe göre daha “bireysel” yaşam normları ediniyor olsa dahi “bireyselliğin” varabileceği en son nokta yine toplum kavramı içerisinde yer alacaktır. Bu sebeple ki toplum, millet, ülke gibi kavramların taşıdığı anlam ve önem de dünya insanların hayatında zaman ile farklı şekillere bürünecektir.

“Toplum bilinci” ve “bireysel düzeyde sosyal güdü farklılıkları” çerçevesinde insanlık tarihi incelendiğinde bu konuda atılan ilk adımların 17. yüzyılda olduğu görülmektedir. Bu tarihten itibaren mental hastalığa sahip olduğu düşünülen bireyler için tedavi ve kapatma merkezleri yapılmaya başlanmıştır. Fakat bu girişimin asıl amacı sorunlu bireyi izole ederek toplum düzenini bozmasını engellemektir. 19. yüzyıl ise mental hastalığa sahip bireyler için dünya çapında bir dönüm noktası olarak görülmektedir. Sanayi devrimi sonrası bireylerdeki “benlik” bilincinin gelişimiyle birlikte toplumlarda insana verilen değer artmıştır. Değer artışının insanlarda sağladığı beden ve zihin farkındalığı sayesinde insanın temel ihtiyaçları gelişmiştir. Bu tarihlere kadar “Yalnızca hayatta kalmak” düşüncesi temelinde yaşamını şekillendiren insanlar artık konfor/refah arayışına girmiştir. Toplumda zihinsel konfor ihtiyacının doğmasıyla birlikte mental hastalıklar da ad kazanmıştır

ve insanın mental konulardaki problemlerini çözmeye yönelik çalışmalar başlamıştır. Dorothea Dix adındaki bir öğretmen, ruhsal hijyen hareketi (1802-1887) adı altında mental sağlığı yerinde olmayan insanları tespit ederek tedavi altına alma gayesi güden aktivist bir oluşumun öncüsü olmuştur. Dix'in öncüsü olduğu oluşum, akıl hastanelerinin nüfusunu hızlı bir şekilde artmasına; hastanede yatan insanların temel ihtiyaçlarını gidermesinde zorluk yaşamasına sebep olmuştur. İyi niyetli bu girişimin sonucunda yeni mağdurlar yaratılmış olsa da bu aktivist hareket, toplum içerisinde mental hastalıklar konusunda büyük bir farkındalığın başlangıç noktalarından sayılmaktadır.⁴ (Manon Parry 2006)

“Batı kültüründe “akıl hastalığı” kavramsallaştırması tarihsel süreç içerisinde farklılaşmış ve zamanla tıbbın bir nesnesi haline gelmiştir. Batı’da değişen bilim anlayışı ve değişen sosyal hayat formları bağlamında değişiklik gösteren “akıl hastalığı” tanımlaması, akıl hastası olarak tanımlanan bireylerin de çağdaş bilim anlayışı içerisinde toplumdaki soyutlanması ve tıbbın sosyal kontrol işlevini üstlenmesiyle “kapatılması” gereken bir konumda tanımlanmaya başlamasına yol açmıştır.”⁵ (Bakacak and Boyacıoğlu 2012)

19. yüzyıl öncesinde dünya tarihine ilgili konuda göz atıldığında mental hastalıkların yüzyıllardır insanların hayatında olduğu görülmektedir. Eski Mısır, Yunan, Çin ve İbrani dillerinde yazılmış, "farklı" davranışlar sergileyen bireylerin yer aldığı hikâyeler mevcuttur. Osmanlı arşivlerinden edinilen bilgilere göre "Deli İbrahim" olarak bilinen Sultan İbrahim hayatı boyunca normal dışı davranışlar sergilemiş, öfke nöbetleri geçirmiştir.⁶ (Çeliker 2019)

19. yüzyıl öncesinde refah bilincine sahip olmayan ve yaşamını yalnızca “hayatta kalmak” ihtiyacı üzerine kuran dünya insanların mental hastalıkları anlamlandırma konusunda zorluk çektiği görülmektedir. Toplum içerisinde “farklı” olarak nitelendirilen bireyler de çoğu zaman toplumun bir parçası olmayı başaramamıştır. Psikoloji ve psikiyatri bilimleri delilik kavramının modern olmayan ve modern dönemlerdeki farklılaşmasını beden ve ruh arasındaki kartezyen ayırım doğrultusunda şekillendiğini belirtir. Fakat 17. ve 18. yüzyıllarda delilik beden ve ruh ayırımının olmadığı bir toplumsal algı çerçevesinde tanımlanmış ve deliliğin tedavisinde doğrudan bedene yönelik müdahaleler yapılmıştır. Beden ve ruh

---

⁴ Manon PARRY, *Dorothea Dix (1802-1887)*

⁵ Ayça BAKACAK, & Aslıhan BOYACIOĞLU, *Bireylerin Akıl/Ruh Sağlığı Tanımlamalarına İlişkin Nitel Bir Araştırma*

⁶ Rahime ÇELİKER, *Osmanlı Devleti’de Uygulanan Kafes Sisteminin Psiktarihsel Bağlamda İncelenmesi*

ayrımına dayalı kartezyen ayrışma anlayışı benimsendiğindeyse, bedene yönelik müdahaleler yerine ruhun iyileşmesine yönelik müdahalelere geçilmiştir.

"İlkel çağlarda akıl hastalığı da diğer tüm hastalıklar gibi doğaüstü güçlere ve kötü ruhlara bağlanarak açıklanırken, Ortaçağ'da büyücülük ve cadılıkla eş tutularak akıl hastalığı, engizisyon mahkemelerinin ilgi alanı haline gelmiştir. Ortaçağ'da toplumsal alanın içerisinde yer almasına izin verilen ancak yerleşim alanlarının dışında tutulan bir hastalık olarak cüzzam ve Engizisyon tarafından kâfirlik olarak nitelenen ve sorgulanan büyücülük 15. yüzyılda yerini akıl hastalığına terk etmiştir. Ancak 17.yüzyılın başlarından itibaren deliliğin bir akıl hastalığı olarak algılanmasının örgütlenmeye başladığını söyleyebiliriz. Bu dönemde delinin ya da akıl hastasının gündelik hayatın içinde yer alması, hoşgörüle karşılanması anlayışı yerini, delinin tecrit edilmesi gerektiği anlayışına bırakmıştır. Delilerin kapatılması anlayışı dönemin genel kapatma anlayışının bir sonucu olarak görülebilir. Bu süreçte kurumsal psikiyatrinin ortaya çıkışı ve kontrolü sağlayacak otorite olarak da ruh doktoru figürünün gelişimi söz konusu olmuştur." ⁷ (Bakacak and Boyacıoğlu 2012).

2.4. Sinemada "Delilik" Kavramına Bakış

İnsan, doğası gereği tanımlayamadığı her unsura şüphe ile yaklaşmaktadır. Şüphencilik, evrimsel süreçte doğal seçilime maruz kalmazı önleyen en temel davranış biçimlerindedir. Tarih boyunca da topluluklar, içlerindeki "farklı" olarak tanımladıkları bireylere bu sebeple şüphe ile yaklaşmıştır.

19. yüzyıl öncesinde dünya toplumlarının mental hastalık kavramlarıyla henüz tanışmaması sebebiyle toplum içerisinde çoğunluğun davranışlarına, tutumlarına, etik değerlerine; toplumun benimsediği örf ve adetlere bağlı kalmaksızın yaşayan, "farklı" olarak adlandırılan bireyler için "deli" kavramı uzun yıllar boyunca kullanılmıştır. Günümüzde "deli" kelimesi geçmiş yıllarda üstlendiği "bir akıl hastalığını tanımlama" yükünü üzerinden atmaya başlamış olsa da henüz bu konuda bilinçlenmemiş bireyler tarafından çeşitli mental hastalıklardan muzdarip bireyleri tanımlamada halen daha kullanılmaktadır. Bu kelimedenden türetilmiş olan "delilik" kelimesi de uzun yıllar önce çoğu toplumun argo lügatına geçmiştir. "Delilik" kelimesi "tehlikeli, riskli" anlamında da kullanılmaktadır. Bunun sebebi ise yine uzun yıllar boyunca "deli" olarak tanımlanan bireylere şüphe ile yaklaşılması ve onları tehlike unsuru olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır.

"Dolayısıyla delilik kavramının ne olduğu ve nasıl algılandığı, insanın içinde bulunduğu kültüre, normal ve anormalin tanımının nasıl yapıldığına bağlıdır. Mesela, halüsinasyonlar patolojik bir durumken, bazı toplumlarda ve durumlarda dinsel seremoni içinde gerçekleşen bir cezbe anı olarak görülebilmektedir. Görünmeyen

---

⁷ Ayça BAKACAK, & Ashıhan BOYACIOĞLU, *Bireylerin Akıl/Ruh Sağlığı Tanımlamalarına İlişkin Nitel Bir Araştırma*

varlıklarla konuşmak şizofreni belirtisi iken, bir toplumda ya da kısıtlı bir çevrede, olağanüstü bir durum olarak değerlendirilebilir. Bu yüzden sosyal yapılar, akıl hastalığı kavramının tanımlanmasında ve sınırlarının belirlenmesinde, bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.⁸ (Hancıaz 2020)

2.5.Mental Hastalıklar Çerçevesinde Sinema Tarihi

2.5.1.Kavramlar

2.5.1.1.İnsan Zihni

İnsanı dünya üzerindeki diğer tüm canlılardan ayıran en belirgin özelliği zihinsel becerileridir. Evrimsel süreçte büyük bir gelişim sağlayan beyin organı, insanın dürtüsel davranışlarını çeşitli sosyolojik durumlara göre şekillendirebilmesini veya baskılayabilmesini sağlamıştır. İnsan; varlığını "Toplum" olgusunun oluşabilmesine ve topluluklar halinde - diğer tüm canlılara göre daha kolay - yaşayabilmesine olanak sağlayan bu dürtü kontrol mekanizması sayesinde sürdürebilmektedir. Vahşi doğadaki bir çok yırtıcıya nazaran oldukça düşük kas gücü kapasitesine sahip olan insan türünün, topluluklar halinde yaşamadığı kas gücüne dayalı bir dünya düzeninde varlığını devam ettirebilmesi, doğal seçim tarafında elemine edilmemesi mümkün değildir.

Anlama, kavrama, tartım, düşünme, hayal etme gibi daha bir çok yeteneğe sahip olan insan zihnini evrimsel süreçte doğal seçim denetiminde ile dengeli bir yapıya kavuşmak için gelişmeye devam etmektedir. Bahsi geçen gelişim evresinde - insan beyni yapısı ideal forma kavuşmak için evrimine devam ederken - dünya üzerinde yaşayan insanların önemli bir kısmı yapısal veya çevresel faktörler sebebiyle ruhsal hastalıklara (Psikolojik, Nöropsikolojik, Psikiyatrik, Nöropsikiyatrik) yakalanma riski altındadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün 2019 yılında yaptığı bir araştırmaya göre her dört kişiden biri psikolojik, psikiyatrik veya nöropsikiyatrik sebeplerle ruhsal rahatsızlık geçirme riski taşımaktadır.

"Nöroloji sinir sistemi hastalıklarıyla, psikiyatri beyinden kaynaklanan duygu ve davranış bozukluklarıyla psikoloji ise insan duygu ve davranışlarıyla ilgilidir. 20.Yüzyılın başlarında psikolojideki dinamik açıklama eğilimlerinin ağır basmasıyla, bundan önce psikiyatri etkilenmiş, daha sonra da nöroloji refleksoloji biçimine dönüşerek beyinden uzaklaşmıştır. Bu yapay ayrışma yüzyıl içinde neredeyse 70 yıl

---

⁸ Erhan HANCIAZ, *Kültürel Farklılık Açısından Delilik Olgusu (Amerikan ve Türk Sinemasına Yansıması)*

sürmüş, bu tarihlerden itibaren görüntüleme yöntemlerinin kullanılmaya başlanmasıyla bu üçü arasında yeniden yakınlaşma zemini doğmuştur."⁹ (Anon n.d.).

2.5.1.2. Psikiyatrik Hastalıklar

Psikiyatri; akıl hastalıklarının teşhisi, tedavisi ve önlenmesi ile ilgilenen bir tıp dalıdır. İnsanın davranış dinamiklerini biyopsikososyal olarak açıklamak üzerine çalışan ve normal ile normal olmayan(hastalıklı) davranış örüntülerini sınıflandırarak tedavi etmek için uğraşır.

İnsan vücudunun veya ruh sağlığının ideal işleyişini bozan; doğuştan, çevresel etkenler kaynaklı veya sebebi bilinmeksizin ortaya çıkan; yapısal ve kimyasal bozukluklar sebebiyle oluşan ruhsal temelli bedensel veya yalnızca ruhsal bozukluklar "Psikiyatrik Hastalık" olarak adlandırılmaktadır. Psikiyatrik hastalıkların temelinde yapısal bozulmalar mevcuttur. İnsan zihninin ve bedeninin olağan akışının bozulması kaynaklı gelişen ruhsal problemler psikiyatrinin ilgi alanıdır.

"Bütün işlevler gibi insan varlığını biçimlendiren işlevler de hem bedensel hem dış koşullardan etkilenir. Psikiyatrik hastalıkların ortaya çıkışında bedende ve dış ortamda oluşan değişikliklerin etki derecesi hastalıktan hastalığa değişebilir. Örneğin beyin ularına bağlı ruhsal hastalıklarda bedensel etmenlerin etkisi en yüksek iken, yaşanan olağan dışı yaşantılara tepki olarak ortaya çıkan ruhsal travmalarda dış etmenler belirleyicidir."¹⁰ (Anon n.d.)

2.5.1.3 Nöropsikiyatrik Hastalıklar

Nöropsikiyatri, sinir sistemi hastalıklarının zihinsel bozukluklar yaratması durumunda devreye giren bir tıp dalıdır. psikiyatri ve nöroloji disiplinleri ortak eğitim almıştır ve bir süre sonra iki tıp dalının ortak paydalarını birleştiren Nöropsikiyatri ortaya çıkmıştır ve zamanla nöropsikiyatri büyüyen bir psikiyatri uzmanlığı haline gelmiştir.

İnsan beyninin komplike fizyolojik yapısı pozitif yönde evrimleşerek gelişmeye devam ederken bahsi geçen yapı içerisinde ve sinir sisteminde çeşitli aksaklıklar da yaşanabilmektedir. Bu aksaklıklar, insan bedenini ve insan ruh sağlığını çoğunlukla olumsuz yönde etkilemektedir.

İnsan beyninin ve sinir sisteminin yapısal/kimyasal bozulmaları sonucunda bedene veya ruh sağlığına direkt olarak etki eden hastalıklar "Nöropsikiyatrik

⁹ NPİSTANBUL, *Psikoloji, Nöroloji ve Psikiyatri Birlikteliği* -

¹⁰ Türkiye Psikiyatri Derneği, *Psikiyatri Nedir?*

Hastalıklar" olarak adlandırılmaktadır. Psikiyatri ve Nöropsikiyatri arasındaki en temel fark şudur: Nöropsikiyatrik hastalıklar yalnızca beyin bölgesinde ve sinir sisteminde var olan bozukluklar sebebiyle ortaya çıkan hastalıklardır. İnsan vücudunun diğer bölgelerindeki bozuklukların ruh sağlığına olan etkisi, Nöropsikiyatri'nin inceleme alanının dışında kalmaktadır.

Bir diğer fark ise tedavi yöntemleri konusundadır. Psikiyatrlar hasta için tedavi yöntemi belirlerken hastanın maruz kaldığı çevresel faktörler ile de ilgilenerek medikal destek içermeksizin psikoterapiye başvurabilmektedir. Nöropsikiyatri'de ise yalnızca medikal tedavi yöntemleri kullanılmaktadır.

2.5.1.4.Psikolojik Hastalıklar

Kişinin zihninde herhangi bir yapısal veya kimyasal aksaklık olmaksızın yalnızca farklı,bozuk, zarar verici düşünce biçimleri gelişmesi sebebiyle ortaya çıkan hastalıklardır. Bu hastalıkların ortaya çıkmasında çevresel faktörler oldukça etkilidir. Uzmanlar tedavi yöntemi olarak psikoterapiye başvurmaktadır. Herhangi bir medikal tedavi söz konusu değildir.

2.5.1.5.Dramaturji

Sinemasal bağlamda kullanılan dramaturji kelimesi "benliğin tutarlı tasviri" olarak özetlenebilmektedir. Bir filmin veya dizinin senaryo metninin benliğinin; metin içerisindeki karakterlerin kendi içlerindeki ve olay akışı bütünündeki benliklerinin ve seyircinin algısında şekillenen esere dair bütünsel benliğin tutarlı olması halinde sağlam bir dramaturjik yapı kurulduğu varsayılmaktadır. Dramaturjik yapının sağlam kurulması, seyircinin olay akışını ve benzeri diğer tüm unsurları takip yetisini kolaylaştırmaktadır.

2.5.1.6.Mental Hastalıklar

Yapısal veya çevresel faktörler sebebiyle insan zihnin çalışma düzenini etkileyerek düşünme bozukluklarına, motor kabiliyetlerde kayıplara, çeşitli fiziksel handikaplara veya benzeri sosyolojik dezavantajlara sebebiyet veren hastalıklara verilen genel isimdir. Nöropsikiyatrik hastalıklar, psikolojik hastalıklar, nörolojik hastalıklar, nöropsikiyatrik hastalıklar ve nöropsikolojik hastalıklar "Mental Hastalıklar" ana başlığı altında toplanmaktadır.

2.5.1.7.Psikoz

Bireyin gerçek olanı sağlıklı bir şekilde değerlendirme yetisini kaybettiği, içgörüsünün olmadığı sosyal ilişkiler kurmaya yatkın olduğu, gerçeklerden uzaklaşarak kendine özgü bir yaşam modeli kurduğu, duygulanım ve davranış konusunda tutarsızlıklar yaşadığı bir atak evresidir. Bu atak herhangi bir mental problem çerçevesinde gelişebileceği gibi bireyin hayatında ani olarak gelişen sosyal veya çevresel olumsuz bir etken de psikoz yaşanmasına sebep olabilir. Psikozu değerlendirmek için 3 temel belirti grubunu sorgulamak gereklidir:

Sanrılar: Somatik, Paranoid

Varsanılar: Görsel, işitsel, emir, v.d.

Dezorganize davranış ya da düşünceler

"Psikozlar, hastanın hayat şartlarına bağlı olarak farklı şekiller alabilen ruhsal hastalıklardır. Öte yandan birçok hasta benzer şekilde, olduğundan farklı algılanan belirti türlerine sahiptir. Buna göre bir psikozda, düşünme, hissetme, kendi vücudunu algılama ve diğer insanlarla temas değişime uğrayabilir. Psikoz hastaları sık sık gerçeklikle kendi sübjektif algısını ayırt etmekte zorlanır. Bu durum, başkalarının duymadığı sesler duymalarına, takip veya tehdit ediliyormuş hissine kapılmalarına (kendilerine yakın olan insanlar tarafından bile), başkalarına kapalı olan bir dünyadan haberler almalarına veya bedensel olarak değiştikleri hissine kapılmalarına yol açabilir.Psikoz kavramı günümüzde, en dikkat çeken belirtileri halüsinasyon veya kuruntu olan farklı ruhsal hastalıklar için bir üst kavram olarak kullanılıyor. Özellikle şizofreni ile şizofreni tipi diğer hastalıklar ve bipolar psikozlar bunlara dahildir."¹¹ (Martin Lambert 2004) (Thomas Bock 2006)

2.5.1.8. Manik Durumu

Kişinin başta depresyon olmak üzere çeşitli mental, ruhsal problemler sebebiyle hissettiği olumsuz duygu durum hal karşısında gösterdiği fiziksel tepki manik atak veya mani durumu olarak adlandırılmaktadır. Dengesiz, tutarsız ve ofansif bir hal içerisinde olan mani durumundaki birey medikal destek ile sakinleştirilerek psikoterapi sürecine alınır.

2.5.2.Sinema Endüstrisi

Sinema, edebiyatın ve tiyatronun konveksiyonel yapısından güç alarak insanı merkezine oturtmuş ve çok kısa bir zaman dilimi içerisinde en büyük "endüstriyel

---

¹¹ Martin LAMBERT, *Schizophrenie & Thomas BOCK, Eigensinn und Psychose: "Noncompliance" als Chance*

eğlence sektörü" ünvanını kazanmıştır. Bunu başarmasını sağlayan en önemli etkenlerden bir diğeri de sinemanın diğeri tüm sanat dallarını içerisinde barındırma yeteneğidir.

Yapısı gereği ticari kaygılara sahip olan sinema endüstrisi içerisinde -ilk zamanlardan itibaren- "insanın temel sorunlarına yönelik hikayeleri perdeye aktararak sinema salonunda oturan sorunsuz bireylere, problemler ile karşı karşıya kalan sorunlu bireylerin hikayelerini izletmek" oldukça sık başvurulan bir yöntem olmuştur.

2.5.3.Psikiyatri Ve Sinema Alanlarının Birleşim Süreci

İnsan zihninin komplike anatomik yapısından kaynaklı "mental hastalıklar" sinema tarihinin ilk yıllarından itibaren filmlere konu olmuştur. "Delilik" kavramı üzerinden başlayan psikiyatrinin ve sinemanın birleşim süreci, günümüzde bilimin ilerlemesi ve tıbbın gelişmesiyle birlikte henüz adlandırılabilen çeşitli mental hastalıkların filmlerde işlenmesiyle devam etmektedir.

Konveksiyonel bir yapısı olan ve köklü bir tarihe sahip edebiyatın sinemanın çok kısa bir zaman dilimi içerisinde gelişmesindeki katkısı büyüktür. Antik dönemde yazılmış ve sergilenmiş olan tragedyaalar dahil olmak üzere romanlar, şiir kitapları, öykü kitapları ve birçok edebi öge sinemanın temel besin kaynağı olarak kullanılmıştır, kullanılmaktadır. Mental hastalıklar bağlamında üretilen veya içerisinde mental hastalığa sahip karakter barından edebi eserler mental hastalıkların sinemaya girmesine katkı sağlamıştır.

Edebiyat'ın beslendiği alanlar gerçek dünya ve insandır. Dünyada yaşanan toplumsal olaylar, bilimsel gelişmeler, doğal afetler ve benzeri bir çok insan hayatını ilgilendiren konu ve olay dünya tarihi boyunca edebi eserlere yansımıştır. Edebi eserler üretildikleri zamanın ve konveksiyonel bir yapıya sahip olmaları sayesinde üretildikleri zamandan önceki tarihlerin izlerini taşır. Mental hastalık bağlamında gerçek dünya-edebiyat-sinema arasındaki ilişkiyi örneklendirmek gerekirse dissosiyatif kimlik bozukluğu 19. yüzyılın başlarında ilk olarak Benjamin Rush tarafından çoklu kişilik bozukluğu olarak tanımlanmıştır.¹² (Carison 1984) 1886 yılında yazar Robert Louis Stevenson bir edebiyat klasiği olan ve çoklu kişilik bozukluğuna sahip bir karakteri çok katmanlı olarak anlatan *The Strange Case Of Dr.*

---

¹² Eric T. CARISON, *The History Of Multiple Personality In The United States: Mary Reynolds And Her Subsequent Reputation*

Jekyll ve Mr Hyde isimli kitabını yayımlamıştır. The Strange Case Of Dr. Jekyll ve Mr. Hyde kitabında çoklu kişilik bozukluğu hastası olan karakterin Split filminde var olan The Beast'e benzer canavar formunda bir alteri bulunmaktadır. The Strange Case Of Dr. Jekyll ve Mr. Hyde isimli kitap yayımlandığı yıllarda dünyada birden çok kez çok satanlar listesine girmiş; 123 kez sinema ve televizyon endüstrisi ürünlerine uyarlanmıştır.

Edebiyatın "gerçek dünya ve insan" temelleri çerçevesinde hızla gelişen sinema, insanı derinlemesine anlamak amacıyla sosyoloji ile de sıkı bir ilişki kurmuştur. Sosyoloji biliminden bağımsız olarak düşünülemez sinema sanatı için en önemli kaynak insandır. Sinemanın insanın komplike iç dünyasını, düşünce biçimini, anatomik yapısını ve insan temelindeki benzeri önemli ayrıntıları bilmeden; insanı tamamen tanımadan onu anlatması mümkün değildir

Sinema-Sosyoloji ilişkisi çerçevesinde gelişen Sinema-Psikiyatri ilişkisi oldukça eski tarihlere dayanmaktadır. İnsanın temel problemlerinden olan mental hastalıklar, sinemanın neredeyse ilk ortaya çıktığı yıllardan itibaren filmlere konu edilmiştir. "İnsanı anlama, anlatma çabası" içerisinde olan sinema endüstrisinde ticari kaygılar baskın gelmiştir. Bu sebeple uzun yıllar boyunca filmlerde mental problemlere sahip karakterler perdeye neredeyse bilimden uzak denebilecek düzeyde bilinçsizce aktarılmıştır. Bahsi geçen mental problemleri karakterlerin 1920'li yıllara kadar üretilen filmlerde eksik, yanlış veya yüzeysel oluşturulmasının bir sebebi de sinemada sesin kullanılmaması nedeniyle diyalogtan yoksun sinema filmlerinin salt görsele dayalı kısıtlı bir anlatıma sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü sinemada mental hastalıklı bireyin portresini sahip olduğu hastalığa uygun bir biçimde çizmenin temel koşullarından biri de bireyin sosyal bağlamdaki iletişimini ilgili mental hastalığa uygun olarak yansıtmaktır. Diyalog unsurundan yoksun sinemada mental hastalıklı bireyin sahip olduğu hastalığı perdeye eksiksiz aktarmak bu sebeple ki mümkün değildir.

1904 yılında üretilen The Escaped Lunatic ve Maniac Chase filmlerinde Napolyon gibi giyinen akıl hastanesi sakinlerinin yaşadığı olaylar konu alınmıştır.¹³ (ÖGEL 1909) Şu anki sinema bilinci ile ilgili film hakkında değerlendirme yapıldığı takdirde bir sinema filminden çok tiyatro gösterisini andırdığı söylenebilir. Akıl hastanesi sakinlerinin absürd/aykırı davranışları ve benzer sıra dışı giyimleri

---

¹³ Kültegin ÖGEL, *Psychoscope: Sinemada Akıl Hastaları*

üzerinden bir mental hastalık tasvirinin yapıldığı bu filmde insanın problemlerini izleyiciye anlatmaktan ziyade izleyiciyi yalnızca eğlendirme kaygısı mevcuttur.

Sinemanın sessiz döneminde, 1895-1927 arasında üretilen ve hikayesinde mental hastalığa sahip karakter barındıran filmler arasında etik kaygıları olan ve - mental hastalık bağlamında- bilimsel temellendirmeye açık filmler de elbette mevcuttur. Dr Caligari'nin Muayenehanesi ve sinemada bir psikiyatrin yer aldığı ilk film olan Dr. Dippy's Sanitarium, bu sava örnek gösterilecek en önemli filmlerdendir.(ÖGEL 1909) Caligari'nin Muayenehanesi'nde şeytani düşünceler ile delilik kavramı bağdaştırılmıştır. Bu düşünce biçimi orta çağ dönemindeki Avrupa'dan süregelmıştır. Deli olarak tanımladıkları bireyleri şeytan imgesi ile bağdaştıran geçmiş dönem topluluklarından kalan bir düşünce yapısı ile 1920 yılında yapılmış olan Dr. Caligari'nin Muayenehanesi filmimin ana aksı mental problemler üzerine değildir. Fakat filmin delilik olgusunu ele alma biçimi insanların mental hastalıklara 1900'lü yılların başında dahi oldukça yüzeysel yaklaşıklarını kanıtlar niteliktedir.

Sesin sinemaya girişiyle "insanı anlamak" ve "insanı anlatmak" ihtiyacı güden filmlerin sayısı ses öncesi döneme göre artış gösterse de 1927 sonrasında üretilen filmlerde genel olarak ticari kaygının baskınlığı devam etmiştir.

Sinema endüstrisi 1950 tarihine kadar insanın mental hastalıklarını anlamada ve onu perdeye aktarmada genel olarak temelsiz kalmıştır ve başarısız olmuştur. Fakat ikinci dünya savaşının insanların mental sağlığı üzerinde olumsuz etkiler bırakması sebebiyle 1950'li yıllardan itibaren tüketici konumundaki insanların filmlerden beklentisi "insanı anlamak" temelli bir yöne doğru evrilmeye başlamıştır. Talep- arz düzenini benimsemiş olan endüstriyel sinema bu sebeple insanı tanımaya ve insanın değerlerine,sorunlarına önem göstermeye daha fazla gayret göstermiştir. Bu sayede endüstri, etik değerler ile ticari kaygıların yakınlaşmaya başladığı bir döneme girmiştir.

"Psikiyatri kurumlarına karşı inanılmaz biçimde duyarsız kalan toplumun dikkati ikinci dünya savaşı sonrası bu kurumlara yönelmeye başladı. Bunun en önemli nedenlerinden birisi savaşla birlikte nöropsikiyatrik sorunların da fazlaşmasıydı. Bu dönemde çevrilen Snake Pit (1948) adlı filmde akıl hastanesinin olumsuz koşulları ilk kez vurgulanıyor ve dikkatleri çekmeyi başarıyordu. Bu noktada savaş sonrası demokrasinin yerleşmesi ve sosyalleşmenin artmasıyla birlikte

orta sınıf değerlerinin egemen olmasının, bu gelişmedeki rolünün üstünde de durulabilir." ¹⁴ (ÖGEL 1909)

Endüstri dışında üretim gerçekleştiren, ticari kaygısı yok denecek kadar az olan bazı sinema akımlarının doğuşu da bu döneme denk gelmektedir. İtalyan Yeni Gerçekçiliği ve Fransız Yeni Dalgası gibi sinema akımlarını benimseyen film üreticileri, eğlence ihtiyacına ve ticari kaygılara hapsolmuş sinema endüstrisini eleştirmiş; ürettikleri filmlerde insanın iç dünyasına odaklanmışlardır.

Nöroloji ve Psikiyatri alanındaki gelişmeler ile birlikte 1950 yılından itibaren insan beyni ve anatomik yapısı hakkında daha fazla bilgi edinilmiş; bu sayede mental hastalıkların tanımlamaları genişletilmiş ve mental hastalıkların tedavi yöntemleri ciddi seviyede geliştirilmiştir. Bu alanlardaki gelişmeler, insan temelli olan sinema sanatında da hızlı bir şekilde yer bulmuştur. Hikayelerde yer verilen mental hastalığa sahip karakterler çeşitlendirilebilmiş ve bu sayede insanı anlatırken ticari ağın taleplerini de karşılamak isteyen film üreticilerine daha önce anlatılmamış hikayeleri perdeye aktarma fırsatı doğmuştur.

İkinci dünya savaşının hemen ardından 1948 yılında birçok dünya devletinin imzaladığı "İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi", tüm dünyada -kapitalizm temelli olsa da- bir hümanizm görüşünün hakim olmaya başladığının göstergesi niteliğindedir. Sinema, gücünü insandan alan, temeli sosyolojiye dayanan bir sanat olmasının da etkisiyle dünyadaki bu majör düşünce yönelimi farklılığını kısa sürede benimseyerek talep-arz formu çerçevesinde içerik üretimi yöneliminde değişiklikler yapmıştır. *"1960 öncesinde sinemanın bir düş olduğu görüşü vardı. Sinema düşler fabrikası olarak adlandırılıyordu. İçeride anlatılanın masaldan bir farkı yoktu."* (ÖGEL 1909).

2.5.4."Delilik" Kavramının Sinemada Kullanımı

Sinemanın sosyoloji ile olan ilişkisi temelde edebiyat-tiyatro ve sosyoloji ilişkisine dayanmaktadır. Edebiyatın ve tiyatronun konveksiyonel yapısından yararlanarak hızla gelişen ve endüstrileşen sinema sanatını 1900'lü yılların başlarında tiyatrodan ayıran neredeyse tek fark "perde" olmuştur. Sinema üreticileri "sahnelenen tiyatro metinlerinin kayda alınarak bir perdeye yansıtılması" formunda eserler üretme fikrinden kısa sürede uzaklaşmayı başarsa da sinema filmlerinin senaryolarında var olan matematiksel yapı, tiyatro metinlerinden ve edebi eserlerden koparılmamıştır.

---

¹⁴ Kültegin ÖGEL, *Psychoscope:Sinemada Akıl Hastaları*

Bunun sebebi, Antik Roma'dan itibaren konveksiyonel yapısı sayesinde gelişerek ilerleyen tiyatronun yüzyıllar boyunca hikaye anlatmanın çeşitli yollarını deneyerek ideal anlatım kalıplarına ulaşmış olması; dramaturjik yapı kavramını oluşturarak temellendirilmiş, kalıplaştırılmış bir yapıya sahip olmasıdır.

Dramada hikaye oluşturulurken genel yapı içerisinde "engel" unsuru fazlasıyla önem arz etmektedir. Hikayenin başında veya genelinde yer alacak kırılım noktalarını üzerinde taşıyan genel bir engelin varlığı dramaturjik yapıyı sağlamlaştırmaktadır. Bahsi geçen engel hikaye içerisinde karakteri harekete geçirici, baskılayıcı, zorlayıcı veya rahatlatıcı, motive edici görevi görebilmektedir.

Delilik kavramı da drama metinlerinde yüzyıllardır oldukça fazla yer bulmuştur. Antik Roma'dan itibaren drama metinlerinde genellikle güldürü veya şiddet unsuru yaratmak amacıyla "deli" karakterlere yer verilmiştir. 17. yüzyıl sonrasında üretilen tiyatro metinlerinde, edebi eserlerde ve 20. yüzyıldan itibaren üretilen sinema eserlerinde deliliğin kullanımı çeşitlendirilmiştir.¹⁵ (Beck 2014)

Sinemada, gerçek olmayı realize etme, toplum içerisindeki bireysel farklılıkları yansıtmaya, suçun motivasyonunu belirleme, korku unsuru yaratma gibi çeşitli amaçlarla "kurmaca" eserlerde "deli" karakterlere yer verilmektedir.

Korku ve suç temalı sinema filmlerinde delilik kavramının kullanımı oldukça yaygındır. Bunun sebebi ise "deli" olarak adlandırılan karakterin tahmin edilemez eylemlerde ve davranışlarda bulunmasının olağan karşılanmasıdır. Tahmin edilemez eylemler, etik değerler dışına taşan davranışlar, kaygılanma düzeyindeki stabil grafik gibi çeşitli unsurlar sebebiyle deli karakterler suça eğilimli olma potansiyelini normal karakterlere göre daha fazla taşımaktadır.

2000 yılında yapılan Amerikan Psycho filmi yukarıdaki önermeye bir kanıt olabilecek nitelikler taşımaktadır. Varlıklı bir ailenin çocuğu olan Patrick Bateman'ın şiddetli psikozlarını konu alan film, şiddet ve suç temasını işlemiştir. Filmin türü gerilim, dram ve korkudur. Hikayenin olay örgüsüne dayanan ana aksı, mental bir hastalığa sahip olan Patrick'in zevk uğruna insanları katletmesi ve katlettiği kişilerin cesetlerinden birer parça alarak evinde saklaması üzerine kurulmuştur. Genel kaniye göre Patrick Bateman karakteri asosyal kişilik bozukluğundan ve dissosiyatif kimlik bozukluğundan muzdariptir. Filmde, Patrick dışında "farklı" olarak tanımlanabilecek; majör sosyolojik ve psikolojik sorunlar yaşayan hiçbir karakter yoktur. Anti

---

¹⁵ Julie BECK, *Diagnosing Mental Illness in Ancient Greece and Rome*

kahraman fakat aynı zamanda baş karakter olarak yaratılmış olan Patrick'in film içerisinde -mental hastalık bağlamında- diyalektik yaklaşıma hizmet edecek bir benzeri bulunmaması sebebiyle yalnızca Patrick üzerinden antisosyal kişilik bozukluğu ve dissosiyatif kimlik bozukluğu gibi mental problemlerin semptomlarının tespiti yapılması doğru değildir.

1960 yılında yapılan yönetmenliğini Alfred Hitchcock'un üstlendiği Psycho filminde ise seri katil Noman Bates'in hikayesini konu alınmıştır. Film üzerinde inceleme yapan psikiyatristlere göre Noman karakteri, çoklu kişilik bozukluğu hastalığından muzdariptir ve cinayetleri bu hastalık sebebiyle işlemektedir.¹⁶ (Rose 2017) Fakat film içerisinde karakterin mental problemleri derinlemesine ele alınmamış, bilimsel bir temele oturtulmamıştır. Türkçe'ye "Sayko" olarak geçen "Psycho" kelimesi film içerisinde karakteri tanımlamada kullanılmıştır. Sayko kelimesi Türkçe'de "deli" kelimesi ile anlamsal bir bağa sahiptir fakat "sayko", "deli" olarak adledilen kişinin manik atak evresinde gerçekleştirdiği ölçütsüz davranışlar ve tutumlar esnasında kullanılan daha yıkıcı ve ötekileştirici bir kelimedir. Bu kullanım 1960 yılı sonrasında halk arasında zamanla yayılmış ve argoya geçmiştir ve akıl hastası bireylere için kullanılan "deli" kelimesinin yanında "sayko" kelimesi de eklenmiştir. Manik atak geçiren bireylere "sayko" yaftalaması yapılmaya başlanmıştır. Yine 1960 yılı sonrasında sinema endüstrisi içerisinde üretilen ve vahşi cinayetlerin konu edildiği filmlerde katil olarak akıl hastalarının kullanımı bir trend haline gelmiştir.

Psycho filmi öncesine sinemada var olan akıl hastalığı portreleri oldukça yüzeyseldir. Yüzeysel hastalıklar filmlerde inandırıcı bir korku unsuru yaratma konusunda yetersiz kaldığından korku temalı filmlerde kullanılan en önemli korku unsurları bilinmeyen yaratıklardır. Psycho'nun etik olmayan fakat geçmiş dönemlerine kıyasla derinleştirilmiş akıl hastalığı portresi sayesinde sinemadaki korku unsurları çeşitlenmiştir. Psycho öncesi salt olarak dışsal olandan(canavarlardan) korkan izleyici Psycho sonrasında yan kapıdaki nazik doktordan korkabilecek bir hale gelmiştir.

2015 yapımı Split'in yönetmeni Night Shyamalan'ın yönettiği korku-gerilim filmi olan The Visit, öncül olarak mental hastalık konusunu ele almıştır ve mental hastalık unsurunu salt olarak bir korku unsuru olarak kullanmıştır.¹⁷ (Hoebeke 2015)

---

¹⁶ Steve ROSE, *From Split to Psycho: why cinema fails dissociative identity disorder*

¹⁷ Veronique HOEBEKE, *A Review of "The Visit": An Open Letter to M. Night Shyamalan*

Film, akıl hastanesi kaçaklarının olduğu bir evde kapalı kalan iki kardeşin hayatını konu almıştır. Akıl hastanesinde yatan insanlar korkunç ve tehlikelidir cümlesini kurmaktan öteye gidemeyen film etik ve ahlaki değerleri hiçe saymıştır.

2019 yapımı Joker filmi psikozu portreleyişinden, akıl hastalıklarını güç ve cinayet ile bağdaştırmasından ve akli bozuklukların şiddete yol açtığı popüler yanlış algısını desteklemesinden dolayı tartışmalara yol açmıştır. Fakat Joker filminde herhangi bir akıl hastalığı adı belirtilmemiştir. Ana karakterin yaşadığı psikonevrotik evre perdeye aktarılmıştır. Bu sebeple ki mental hastalıklar bağlamında etik dışı bir tutum söz konusu değildir.

2.5.5.Sinemada Mental Hastalıkların Kullanım Şekli Sebebiyle Doğan Sosyolojik Bağlamdaki Yanılgılar

Edebiyat ve tiyatronun temellerine kurulmuş olan sinemada film senaryosu yazım teknikleri matematiksel bir denklem üzerine oturtulmuştur. "İnsan bir yoldur" düşüncesini benimsemiş olan ve aynı zamanda mitolojist, yazar ve okutman olan Joseph Campbell, "Kahramanın Sonsuz Yolculuğu" kitabında bahsi geçen matematiksel denklemi açıklamıştır.

(Anon n.d.)

Campbell'a göre filmin ana kahramanı film boyunca 12 aşamadan geçmelidir. Günümüz sinema endüstrisinde neredeyse dakikaları dahi belirlenmiş olan bu matematiksel formül, ticari kaygı güden film yapımcıları tarafından sıklıkla kullanılmaktadır.

Senaristler bu düzen içerisinde, başta senaryo yazım aşamasında hikayenin temel hatlarını belirledikleri aşamada olmak üzere senaryonun diğer tüm aşamalarında, matematiksel formülü sağlam tutmak adına gerçeklikten uzak yollara sapmayı tercih edebilmektedir. Mental hastalıkların konu edildiği, ticari kaygı güden filmlerde de hastalık hakkında eksik bilgiler verilmekte, benzer majör hatalar yapılmaktadır. Sinemanın, toplumun bilinçlendirilmesinde önemli bir role sahip olduğu düşünüldüğünde senaryo yazarken karakterizasyon aşamasında mental hastalıklar çerçevesinde yapılan bu hatalar izleyicinin filmde konu edilen ilgili mental hastalık hakkında yanlış fikirler edinmesine sebep olabilmektedir. Bu konu hakkındaki yanlış yönlendirmeler, toplum içinde yaşayan mental hastalık sahibi bireylerin sosyal hayatına da etki edebilmektedir. Bu konuda örnek olarak dünya çapında büyük bir hayran kitlesi edinmiş, kült filmlerden olan "Fight Club" gösterilebilir. Fight Club filminde Edward Norton'un canlandırdığı Tyler Durden karakterinde görülen şizofreni vakası, gerçek hayatta karşılaşılabilecek şizofreni vakaları ve şizofreni türleri ile kıyaslandığı takdirde gerçeklikten kopuk bir tablo ortaya çıkmamaktadır. Fakat filmin hikayesinde şizofreni hastalığına diyalektik bir yaklaşım sergilenmemesi sebebiyle izleyicinin zihninde oluşan "şizofreni" tanımı eksik kalmaktadır. Tyler Durden karakterinde var olan şizofreni vakasının psikoz evresindeki semptomları ise şu şekildedir:¹⁸

"Halüsinasyon"

"Görsel illüzyon"

"Sosyal geri çekilme"

"Motivasyon Eksikliği"

"Düşünce Bozukluğu"

"Kuruntu"

Fight Club filmindeki diyalektik yaklaşım eksikliği, filmin yalnızca Tyler Durden karakterinin yaşadığı "manik atak" evresini seyirciye aktarıyor olması ve

---

¹⁸ Yukarıdaki listede var olan semptomlar bir psikozun belirtisidir. Psikozlar ise herhangi bir mental hastalığın atak evreleridir. Her psikoz yaşayan hasta şizofreni değildir. Psikoz evresinde hastada seyreden halüsinasyonun tespiti psikozun şizofreni temelli olduğunun en net belirtilerindedir.

düzen, kapitalizm karşıtı şizofreni hastası bir birey olan Tyler Durden'ın şizofreni vakası bağlamında eşdeğer bir zıt kutbu olmaması sebebiyle oluşmaktadır. "Şizofrenik bireyler toplumdaki kopuktur ve yıkıcıdır." cümlesini de seyirciye -ana tema dışarısında olsa dahi- aktarıyor olması sebebiyle Fight Club filmiyle birlikte şizofreni kavramıyla tanışan seyircilerde bahsi geçen mental problem hakkında oluşturulan fikirler eksiktir ve genel geçer değildir. Elbette ki sinema, her koşuldaki her bireyi anlatma mecburiyeti içerisinde değildir fakat böyle hassas bir konuda büyük kitlelerin yanlış veya eksik bilinçlendirilmesi, toplum içerisindeki mental hastalık sahibi bireylere dezavantaj olarak yansımaktadır. Fight Club filmi mental hastalık konusunda dezenformasyon yaratmıyor olsa dahi seyirciye aktardığı eksik bilgiler sebebiyle çeşitli mağduriyetlere sebep olabileceği potansiyeli taşımaktadır.

Bu noktada Fight Club filmi özelinde bir ayırım yapmak da gerekmektedir. Film içerisinde "şizofreni" kelimesi kullanılmamış; ilgili hastalık hakkında hiçbir tanımlama yapılmamıştır. Şizofreni semptomları konusunda bilimsel temelde yanlış bir bilgi aktarılmamıştır. Diyalektik yaklaşım eksikliği haricinde "şizofreni" hastalığı temelinde belirgin eksiklere de sahip değildir. Bu sebeple Fight Club için direkt olarak mental hastalığa sahip bireyin hikayesini izleyiciye aktaran bir film tanımlaması yapılması doğru değildir. Fight Club filmi, şizofrenik semptomlara sahip kapitalizm karşıtı bir bireyin topluma ayak uyduramayışının ve hissettiği ruhsal boşluğun portresini çizmiştir. İlgili görüş hakkında Marxist edebiyat kuramcısı, edebiyat eleştirmeni ve teorisyeni olan Fredric Jameson'ın bir görüşü bulunmaktadır:

"Jameson, postmodernizmin en belirleyici özelliklerinden birinin bireyin parçalanmış benliği olduğunu ifade etmiş ve Jacques Lacan'ın kuramlarından yola çıkarak bireyin içinde yaşadığı topluma ayak uydurmaya çalışırken hissettiği boşluğun ve deneyimlediği karmaşanın, onun dünyayı şizofren hastalarınıninkine benzer bir deneyimle algılamasına neden olduğunu öne sürmüştür. Bu yabancılaşmış, yalnız, parçalanmış ve tutarsız bir deneyimdir ve bireyin kendi benliğini normal bir şekilde algılayamadığını göstermektedir (Jameson, 1985, s. 119). Jameson, bireylerin bu şizofrenik tutumlarını postmodernizm ve kapitalizmle ilişkilendirir; zira ona göre günümüz medya kültürü bu şizofrenik deneyime benzemektedir"¹⁹ (Sertalp 2016)

2.5.6. Sinemada Ve Televizyonda Mental Hastalıkların Kullanımı

Sinema ve televizyon endüstrilerinde üretilen ürünlerde mental hastalıkların kullanımı oldukça yaygındır. Mental hastalıklar keşfedildikleri ilk yıllardan itibaren

---

¹⁹ Ezgi SERTALP, *Parçalanmış Benlikler, Parçalanmış Hayatlar ve Parçalanmış Filmler: Bir Dövüş Kulübü Okuması*

insanların ilgisi çekmiştir. Günümüzde de çeşitli medya eğlence araçları içerisinde (oyun, internet içerikleri, film ve dizi gibi) ilgi çekme unsuru olarak kullanılan mental hastalıklar toplumlara sunulan eğlence öğelerinin içerisinde genellikle oldukça yüzeysel bir şekilde portrelenir. Şizofreni hastalığı ve kişilik bozuklukları medya öğelerinde en çok kullanılan mental hastalıklardandır. Mental hastalıkların medyaya yansıyan yüzeysel tasviri ilgili hastalıklardan muzdarip bireyler için dezavantajlı durumlar yaratabilmektedir.

Özellikle filmlerde mental hastalıklar profesyonel danışmanlar olmaksızın veya var olan uzman danışmanın yönlendirmelerine uymaksızın üretilmektedir. Bunun sonucunda filmlerde ve dizilerde işlenen cinayetlerin veya herhangi bir suçun yükü mental hastalığa sahip bireylere yüklenmektedir veya herhangi bir mental hastalık üzerinden yersiz ve etik dışı komedi unsurları yaratılmaktadır. Sürekli olarak devam ettirilen bu yanlış algı yönetimi sebebiyle toplum içerisinde yaşayan mental hastalığa sahip bireyler kendilerini izole etme veya saklama eğilimi göstermektedir. Fakat medyada yaratılan algı sebebiyle insanların sandığı gibi bireyi suça iten veya bireyin suç işleme potansiyelini arttıran mental hastalıklar diğer mental hastalıklara göre görülme oranı oldukça düşüktür.

Çocuklar, erken ergenlik dönemindeki bireyler gibi henüz bilinç ve algı gelişimi tamamlanmamış bireyler medyanın sunduğu bilimsel temelden uzak mental hastalık portreleri sebebiyle mental hastalıklar hakkında yanlış yönlendirilmektedir; ilgili hastalıklardan muzdarip bireyler ve yakın çevreleri manipüle edilmiş hastalık portreleri sebebiyle sosyal sorunlar ile karşı karşıya kalmaktadır.

Hollywood sineması akıl hastalığı deneyimini genellikle gerçek dışı ve büyüleyici bir anlatım ile perdeye aktarmaktadır.. Akıl hastası karakterlere sahip filmler genellikle Oscar yemi olarak dizayn edilir. Gerçek hayatta dissosiyatif kimlik bozukluğunu aniden iyileştiren mucizevi terapi buluşları yoktur veya yıllarca mental problemler ile boğuşan bireyin aşık olduktan hemen sonra yaşadığı mental problemlerin ansızın sona ermesi mümkün değildir. Fakat Hollywood sinemasında ilgili örnekler bağlamında oldukça fazla sayıda negatif örnek mevcuttur.

Salt irade gücüyle iyileşen akıl hastası karakterler Hollywood tarafından kullanılan bir mecazdır. Diğerleri arasında, kahramanı değiştirmeye zorlayan kurtarıcı figürler haline gelen sihirli varlıklar olarak akıl hastası karakterlerin kullanılması; aslında bir bakıma dahi olmak; veya bir filmde komedi amaçlı var olmak durumundadır.

Mental bozuklukların yanlış kavranmasına yol açan bazı Hollywood filmlerinin mental problem bağlamındaki analizleri şu şekildedir: Oscar ödüllü *Silver Linings Playbook* filminde başrol bipolar bozukluk teşhisiyle yattığı hastaneden çıkar ve sorunlarının çoğunun çözülmesi bir dans yarışmasına katılmasıyla gerçekleşir. Gerçekte bipolar bozukluk anksiyete ve psikozla ilişkilidir.²⁰ (Watkins 2012) Uzmanlarca nöropsikiyatrik bir problem olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple bipolar bozukluğun ana akstaki tedavi yöntemleri medikal tedavi ve psikoterapidir.

Bir başka Oscar ödüllü *A Beautiful Mind* filmi gerçek bir hayat hikayesine dayansa da başrolün sesler ve işitsel olaylardan yalıtılmış biçimde halüsinasyonlar görmesi, gerçek hayattaki şizofreni hastalarının gördükleri halüsinasyon biçiminden ayrıştırıyor. Film genel hatlarıyla şizofreni hastalığını literatüre uygun kullanmış olsa da bazı önemli noktalarda literatür dışına çıkmıştır. İlgili önermeyi örneklemek gerekirse, gerçek hayattaki şizofreni hastalarını çoğunlukla işitsel halüsinasyonlar tecrübe eder. Görsel halüsinasyonların işitsel olanlardan tamamen bağımsız olma durumu genel olarak söz konusu değildir. Filmde başrolün ilaç kullanarak kendini tedavi etmesi durumu ise gerçek hayattaki şizofreninin hiç bir zaman tamamen iyileşememesi ve şizofreninin ömür boyu ilaç kullanımını gerektiren bir hastalık olması sebebiyle temelsiz ve gerçek dışı kalmaktadır.²¹ (Anon n.d.)

Amelie filminde başrol utangaç ve sessiz bir kızdır, çekingen kişilik bozukluğuna sahip olduğu görülmektedir. Bir erkeğe aşık olduğunda ondan kaçır, kimliğini saklamaya çalışır ve paniğe kapılır. Filmin sonunda ana karakter aşkı kabul eder ve mutluluğu bulur. Gerçek hayatta ise bu kişilik bozukluğuna sahip bireylerin tedavisi salt olarak aşık olmak ile mümkün değildir. Genellikle psikoterapi ve benlik saygısı geliştirme yoluyla tedavi olurlar.²² (Sev and Dereboy 1998) *Amelie* filminde herhangi bir mental problem bağlamında bir teşhis sahnesi var olmaması sebebiyle etik ve ahlaki herhangi bir sorun mevcut değildir. Ana karakterin çekingen kişilik bozukluğu hastalığı semptomları analiz edilerek yaratılmış olması mümkündür.

Dünya sinemasında mental problemleri konu alan veya akıl hastalığıyla yaşamayı bilimsel temellere uygun portreleyen filmler sayıca azdır. Bu noktada mental problemleri manipüle etmeden işleyen bazı Hollywood filmlerinin mental problem bağlamındaki analizi şu şekildedir: *Inside Out*, *Minnesota'dan San*

---

²⁰ Gwynne WATKINS, *Ask a Psychiatrist: How Does Silver Linings Playbook Handle Mental Illness?*

²¹ n.d. *How Schizophrenia Was Portrayed in A Beautiful Mind*

²² Levent SEVİNÇOK & Ferhan DEREBOY & Çiğdem DEREBOY, *Çekingen Kişilik Bozukluğunun Klinik Özellikleri ve Tedavisi*

Francisco'ya taşındıktan sonra Riley'nin hissettiği duygulara odaklanan Walt Disney Productions ve Pixar Animation Studios'tan bir animasyon filmidir. “Inside Out” Riley'nin bir akıl hastalığı olduğunu açıkça belirtmese de filmde portrelenen manik tablo(hüznün ve sevinç duygularının ani yer değiştirme durumu) bir çok depresyon tecrübe eden kişi için oldukça gerçekçidir. Film boyunca Riley, hissettiği farklı duygular arasında nasıl gezineceğini ve bazen üzgün hissetmenin normal olduğunu öğrenir. Film ana karakterin duyguları hissetmeye çalışması yerine bastırma çabasını konu alması; daha sonra bu durumun yarattığı dezavantajlı pozisyonu öğretici bir biçimde işlemesi ve depresyon tedavisi konusunda dolaylı olarak izleyicisine yol gösteriyor olması sebebiyle oldukça öğreticidir.²³ (Langley 2015)

Perks Of Being A Wallflower filmi, cinsel istismarın bireyde yaratabileceği yıkıcı etkiyi ve sıklıkla bundan kaynaklanan akıl hastalıkları portresini gerçeğe eş değer şekilde yakalayan ve buradan yola çıkıp depresyon deneyimini ele alan, gerçekçilik bakımından başarılı bir filmidir. Travma Sonrası Stress Bozukluğu (TSSB) hastalığından muzdarip Charlie karakterinin yaşamını konu alan filmde ilgili hastalığın tedavisi hakkında seyirciyi bilinçlendirici bir tutum mevcuttur. Bilinçlendirme prosesi otonom belgeleme mantığından uzaktır ve filmin hikayesinin içerisine doğal bir form içerisinde yerleştirilmiştir. Filmde işlenen ilgili probleme benzer problemler yaşayan bireylere tedavi bağlamında yol gösterici bir filmidir.²⁴ (Kari Bowman and J. Michael McGuire n.d.)

---

²³ Travis LANGLEY, *Inside Out: Emotional Truths by Way of Pixar*

²⁴ Kari BOWMAN & J. Michael MCGUIRE, *Movies in the Classroom: A Review of Perks of Being a Wallflower*

BÖLÜM 3

SPLIT FİLMİ İNCELEMESİ

3.1.Genel Bakış

Night Shyamalan'ın yönettiği 2016 yapımı Split filminin ana karakteri olan Kevin Wendell Crumb'ı James McAvoy canlandırmıştır. 24 farklı altere (kişiliğe) sahip olan Kevin karakteri dissosiyatif kimlik bozukluğu (çoklu kişilik bozukluğu) hastalığından muzaddirptir. Gizem, gerilim, korku ve dram temalarını barındıran filmin ana hattında yer alan ve izleyiciyi katharsise taşıyan yapı psikolojik gerilim üzerine kurulmuştur.

3.2.Filmin Özeti

Casey Cooke, Claire Benoit ve Marcia adlarındaki üç kız kardeş market çıkışında Kevin tarafından - Denis karakterine bürünmüş olan Kevin tarafından- kaçırılıp bir odaya hapsedilir. Bu noktadan sonra Kevin'ın 23 alteri ile mücadelesi başlar. Kevin, The Beast'in bedenini ele geçirmek istediğinin tam olarak farkında değildir. Bu sebeple üç kız odaya hapsettiği sıralarda kendi içerisinde büyük çatışmalar yaşar. Alterleri iyilik ve kötülük destekleyicisi olarak ikiye ayrılır. Kevin'ın alterleri ile tanışan kız kardeşler durumu idrak etmekte zorlanır. Bir bedende birden çok kontrast kimlik ile karşılaşan kız kardeşler yaşanan olayın gerçekliğini sorgularken büyük endişe duymaya başlar. Bunun sebebi ise Kevin'ın iyilik ve kötülük tercihi konusunda yaşadığı kararsızlıktır. İlgili karmaşıklığı örneklemek gerekirse: Kevin'ın alterlerinden biri olan Patricia zeki ve nazik bir kadındır. Kız kardeşlere oldukça nazik ve anaç bir tutumla yaklaşır fakat Patricia'nın yerini aniden 9 yaşındaki Hedwig aldığı sırada -Hedwig'in kaos ve yaramazlık tutukunu 9 yaşında bir çocuk olması sebebiyle- kız kardeşler adına negatif ve hayati tehlikeye sebep

olacak bir durumun ortaya çıkma potansiyeli artar. Kevin içerisinde bulunduğu karmaşık durumdan sıyrılmak için bir psikiyatrdan destek alır fakat filmin üçüncü perdesinde iyilik destekçisi alter gurubu canavarsal özelliklere sahip olan The Beast'e ve onun destekçi alterlerine yenik düşer ve psikiyatrimı öldürür. Bu sırada üç kız kardeş hapsedildikleri odadan kaçmak için çabalamaktadır. Üç kız kardeşten ikisini öldüren The Beast, Casey ile bir depoda baş başa kalır. Casey bulduğu tüfek ile The Beast'e ateş eder fakat The Beast'in vücudu aldığı travmatik hasarı kısa bir sürede tamir eder ve tekrar Casey'nin peşine düşer. The Beast'in en hassas noktası ise hayatının bir evresinde mental veya fiziksel acılara maruz kalmış bireylerdir. Casey'i öldüreceği sırada vücudundaki yaraları fark eden The Beast, Casey'i serbest bırakır.

3.3.Split Filmindeki Karakterler

3.3.1.Casey

Küçük yaşlardayken babası ölen Casey'i amcası büyötmüştür. Casey, amcası tarafından istismara uğramış, şiddet görmüştür. Bu sebeple psikolojik problemler yaşamıştır ve insan ilişkisi kurma konusunda yetenekli değildir. Film içerisinde diğer iki kız kardeşine kıyasla daha sessiz ve çekingen gözüken Casey, çocukluğundan Kevin ile benzer bir kaderi paylaşmıştır.

3.3.2.Fletcher

Kevin'ın psikiyatristidir ve idealist bir kadındır. Dissosiyatif kimlik bozukluğu hastalığı alanında uzmandır ve hayatı boyunca çalışmalarını bu alanda sürdürmüştür. Filmin üçüncü perdesinde The Beast tarafından öldürölmüştür.

3.3.3.Kevin

Kevin çocukken babası Clarence Wendell Crumb, *-Unbreakable filminde yaşanan-* tren kazasında ölmüştür-Küçük yaşlarda annesi tarafından istismara uğramış ve şiddet görmüştür. Kevin'da maruz kaldığı baskı ve şiddet sebebiyle -bir savunma mekanizması olarak- dissosiyatif kimlik bozukluğu hastalığı gelişmiştir. Ev sahibi kimlik dahil olmak üzere toplamda 24 kimliğe sahiptir.Toplumdan izole bir şekilde yaşamını sürdürmektedir.

Kevin, vücudu alterlerinin kontrolünderken yaşadığı zaman dilimlerini hatırlamaz. Ağır bir dissosiyatif amneziye sahiptir. Yaşadığı olaylardan ve muzdarip olduğu hastalıktan memnun değildir fakat uzun süreli ağır travmalara maruz kalması sonucu kontrast bölünmeler yaşamayı sebebiyle alterlerine karşı koyamamaktadır.

3.3.4. Kevin'ın filmde öne çıkan alterleri

3.3.4.1. Barry

Barry, elitist ve entellektüel bir kişiliğe sahiptir. Çizim yapmaya yeteneği vardır ve çizimlerinde genel olarak küçükken şiddet görmüş, çaresiz bir çocuğu resmeder. Kevin'ın psikiyatrist ile görüşmelerinde çocuğunlukla Barry ortaya çıkar. Bunun sebebi ise Kevin'ın sahip olduğu kişilikler arasında en özgüvenli ve dışa dönük karakter olarak göze çarpanın, olumlu yönleri diğer kişiliklere kıyasla fazla olanın Barry olmasıdır. Barry aynı zamanda Kevin'ın alter sisteminin yöneticisi rolündedir. Alter değişimleri genellikle Barry'nin kontrolündedir.

3.3.4.2. Dennis

Dennis, The Beast karakterinin elçisi konumundadır ve hikayenin ana hattındaki eylemlerinin geneli The Beast'e hizmet amaçlıdır. Hikayenin başlarında üç kız kardeşi dini bir tören yapmak amacıyla kaçırır da Dennis'tir. Dini törenden kasıt The Beast'e kurban temin etmektedir. Dennis aynı zamanda OKB'den (Obesif-Komplüsif Bozukluk) muzdariptir. Kevin'ın annesi tarafından maruz kaldığı istismar ve şiddet, Dennis karakterinin temellerini oluşturmuştur. Güce tapan, disiplinli bir yapısı vardır. Suç işlemeye meyillidir. Aynı zamanda psikiyatrist Fletcher tarafından Dennis karakterinin ortaya çıkması yasaklanmıştır. Bunun sebebi ise Dennis'in The Beast'in varlığına inanıyor olmasıdır.

3.3.4.3. Patricia

Patricia karakteri bir kadındır ve Dennis'in annesidir. Disiplini, nazik ve ciddi tutumuna rağmen Dennis'in yarattığı sorunlar karşısında çocuğunu (Dennis'i) korur. Kevin'ın idealindeki anne figürünü yansıtmaktadır. Üç kız kardeşin hapsedildiği odayı temizleyen, kız kardeşlerin bakımını yapan ve yemeğini hazırlayan kişi Patricia'dır fakat Patricia aynı zamanda Dennis gibi The Beast'e hizmet etmektedir. Hayatı boyunca acı çekmemiş olan insanların acı ile karşı karşıya kalmalarını istemektedir. Aynı zamanda psikiyatrist Fletcher tarafından Patricia karakterinin ortaya

çıkması da yasaklanmıştır. Bunun sebebi ise Patricia'nın da Dennis gibi The Beast'in varlığına inanıyor olmasıdır.

3.3.4.4.Hedwig

Kevin'in iyilik ve kötülük gibi zıt kavramları arasında gezen alter egolarındandır. Hedwig dokuz yaşında bir çocuktur ve annesi tarafından istismara uğramıştır. Yeni annesi Patricia'dır ve Patricia ile birlikte güvende hissetmektedir. Patricia'nın The Beast hizmetinde olduğunu bilmesi sebebiyle mutlak gücün The Beast olduğunu ve The Beast'in onu kötülüklerden koruyacağını düşünmektedir.

3.3.4.5.Jade

Jade, video günlüklerinde görülmektedir. Yaşı bilinmemektedir fakat görünümüne göre daha genç bir zihin yaşına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Jade'in şeker hastalığının vardır ve inisülin iğnelerinin düzenini takip etmek amacıyla video günlüğü oluşturmaktadır.

3.3.4.6.Orwell

Video günlüklerinde görülen karakterlerden biri de Orwell'dır. Ciddi ve aristokrat bir tavrı vardır. Bir tarihçiyi andıran lügata sahiptir. The Beast'in ortaya çıkmasını desteklememektedir.

3.3.4.7.Heinrich

Filmde görülmemektedir fakat Kevin'in iç sesleri arasında varlığını belli ederek Kevin ile konuşmaktadır.

3.3.4.8.Samuel

Filmde görülmemektedir fakat Kevin'in iç sesleri arasında varlığını belli ederek Heinrich gibi Kevin ile konuşmaktadır

3.3.4.9.The Beast

The Beast, Kevin'in sahip olduğu karakterler arasında en güçlüsü ve en etkilisidir. İlkel ve vahşidir. Eylemsel sezileri ve duyu yetileri kuvvetlidir. İnsan zihninde var olan "canavar" normları içerisinde olması sebebiyle film içerisinde anti kahraman pozisyonundadır. Kevin'in yaşadığı travmatik olayları hak etmediğini düşünen ve bu sebeple de acı çekmemiş, Kevin gibi "masum" olan insanlara acı

vermek için yaşayan bir karakterdir. Film içerisinde The Beast'in bir diyalogu, yaşam motivasyonunu direkt olarak izleyiciye yansıtmaktadır: "Kusursuz değiliz (Kevin ve alter egolarından söz ederken) fakat alay edilmeyi hak etmiyoruz. Hepimiz zorluk çekiyoruz ve bunu kabul etmemiz gerekiyor."

3.4.Split Filminde Dissosiyatif Kimlik Bozukluğunun Kullanımı

3.4.1.Dissosiyatif Kimlik Bozukluğu Nedir ve Nasıl Ortaya Çıkar?

Bebekler merkezî sinir sisteminin gelişimi henüz tamamlanmadan doğması sebebiyle bir yetişkinin bakımına ihtiyaç duymaktadır. Bebeğin motor sistemlerinin koordineli bir bütünlüğe ulaşarak bedensel birliği oluşturması kendiliğinden olmaz. Bunu gerçekleştirmek için bakım verene ihtiyacı vardır. Bebekler bu özsel yetersizliği sebebiyle “tamlik ve bütünlük vaat eder görünen imgelere tutunur ve onlarla özdeşleşir: dışımızdaki görsel imgelerde, kendimizi olduğumuzdan daha kuvvetli ya da becerikli olarak görürüz.”²⁵ (Bruce Fink 2018)

Lacan'ın “ayna evresi” olarak kavramsallaştırdığı bu süreçte çocuk henüz “ellerini, kollarını hareket ettirmekte zorlanırken, istediği hareketi istediği şekilde yapamıyorken, aynadaki imgenin bir bütün, bir tamlik meydana getirdiğini farkederek ve o ana değin hissettiği sınırsız güç fantezisi dağılır. Her zamanda ve her mekânda değildir, her şeye gücü yetemiyordur.”²⁶ (Yeşim Keskin 2009)

Erken çocukluk döneminde ayna evresi olarak adlandırılan evrede benliğinin farkına varan birey daha sonraki zamanlarda yakın çevresinin etkisi altında benlik duygusunu geliştirerek güçlendirmeye başlar. Dış dünyadan aldığı verileri işleyerek ebeveynlerinin ve yakın çevresinin etkisi altında benliğini geliştirmeye başlayan çocuk bireyin benlik duygusu 4 ve 8 yaşları arasındaki dönemde olumlu ve olumsuz etkilere fazlasıyla açıktır. Bu dönemlerde özellikle ebeveynleri veya yakın çevreleri tarafından cinsel istismara, fiziksel veya psikolojik şiddete maruz kalan bireylerin bir kısmı (dünyada görülme sıklığı %1 ile %5.4 arasındadır) yaşadıkları travmatik olayı zihinlerinde yarattıkları başka bir benliğe aktarır.²⁷ (YANIK 2017)Bahsi geçen sistem bir savunma mekanizmasıdır. Benliğin bölünerek alt benliklerin(alterlerin)

---

²⁵ Bruce FİNK, *Lacan'da Aşk*

²⁶ Yeşim KESKİN, *Öznenin Serüveni, Bedenin Trajedisi: Ichspaltung*

²⁷ Medaim YANIK, *Dissosiyatif Kimlik Bozukluğu'nun Tedavisi*

oluşturulması durumuna Çoklu Kişilik Bozukluğu veya Dissosiyatif Kimlik Bozukluğu adı verilmiştir.

Çoklu Kişilik Bozuklu olarak da bilinen dissosiyatif kimlik bozukluğu(DKB), kişinin beyninde kimlik bölümünün var olduğu bölgede birden çok kimliğin oluştuğu durumlarda ortaya çıkmaktadır. Erken ergenlik veya çocukluk döneminde aile içerisinde veya yakın çevresinde fiziksel/psikolojik şiddete veya cinsel istismara maruz kalan erişkin olmayan birey zihninde birden fazla kişilik(alter) oluşturarak normal olandan farklı bir savunma mekanizması geliştirir. "Bu kötü olayı ben değil başkası yaşadı" düşüncesi sebebiyle oluşturulan alterlere tecrübe edilen travmatik olaylar karşısında gelişen olumsuz hisler ve davranışlar yüklenir. Bu mekanizmayı yaratan bireyin asıl amacı ana kişiliğini korumaktır. Yaşanan travmanın büyüklüğüne, tekrarına bağlı olarak alter çeşitleri ve sayısı artabilir.

DKB'li vakalarda teşhisin konulabilmesi için kişide birden fazla alter tespit edilmelidir. DKB'nin bireylerdeki tesir düzeyi çeşitlidir. Oldukça hafif DKB, hafif DKB, orta DKB, ağır DKB, oldukça ağır DKB gibi seviyeleri mevcuttur. DKB'li vakaların genelinde kimlik değişimleri anlık ve dramatiktir.²⁸ (Şar 2000) Değişimler dış bir uyarının tetiklemesi ile veya sebepsiz bir şekilde yaşanabilir. Psikososyal bir tehdit düşüncesi, travmatik bir olay veya yüksek stres seviyesi ilgili tetikleyici unsurlardan birkaçıdır. Türkiye'deki DKB vaka popülasyonunun %75'ten fazlasını kadınlar oluşturmaktadır.²⁹(ULUHAN 2020)

"Dissosiyatif bozukluklar hem tıbbi hem medyatik açıdan heyecan verici psikiyatrik sendromlar olsa da heterojen ve çelişkili tanısal özellikleri nedeniyle klinisyenleri oldukça zorlamaktadır. Bu zorlanma klinik pratiğin yanı sıra akademik saha çalışmalarının bulgularının tanısal geçerlilik bağlamında doğrulanmasında da yaşanmaktadır. Dissosiyatif belirtiler kişinin ve klinisyenin içinde bulunduğu sosyokültürel ve toplumsal özelliklerden fazlaca etkilenmektedir. "³⁰(Balcıoğlu 2018)

DKB oldukça komplike yapıda bir hastalıktır. Bu komplike yapı, hastalığın çok katmanlı olabilmesinden kaynaklanmaktadır. Hastalığın yapısı sebebiyle DKB'den muzdarip bireylerin uzmanlar ile ilk görüşmelerinde doğru tanı alamama olasılığı yüksektir. Bahsi geçen çok katmanlı yapı ise dissosiyatif kimlik bozukluğuna sahip bireyde var olan alterlerin her birinin ayrı bir psikiyatrik hastalığa sahip olması durumunun yaygın olmasından kaynaklanmaktadır. DKB'den muzdarip fakat henüz

²⁸ Vedat ŞAR, *Çoğul Kişilik Kavramı ve Dissosiyatif Bozukluklar*

²⁹ Filiz ULUHAN, *Dissosiyatif Kimlik Bozukluğu / Antalya Psikiyatri*

³⁰ İbrahim BALCIOĞLU, *Dissosiyatif Bozuklukların Tanımı ve Tanı Ölçütleri*

tanı almamış birey çeşitli yakınmalar sebebiyle bir uzmana başvurduğu süreç içerisinde manik depresif tutumlar sergileyebilir ve uzmanın hastalıktan muzdarip bireye uygun yaklaşım gösterememesi sonucunda kişi manik depresif tanısı alabilir, yanlış bir tedavi sürecine başlayabilir. DKB'de alterler arası geçiş öncesinde gözlemlenen herhangi fizyolojik veya psikolojik bir tanı alter değişimi sonrası ortadan kaybolabilmektedir. Yukarıda belirtilen değişken durumlar sebebiyle DKB hastalığının teşhisi oldukça zordur. Uzmanlar teşhis edilmiş DKB'li vaka sayısının toplum içerisinde yaşayan DKB'ye sahip bireylere kıyasla oldukça düşük olduğunu savunmaktadır. Dissosiyatif kimlik bozukluğu saptanan bireylerde şu semptomlar gözlemlenmektedir:³¹ (Şar 1998)

Anlık ve uzun süren dalgınlıklar,

Amnezi (Hafıza kaybı ve zaman sapma hissi),

Kendi içinde başka bir kişinin olduğunu hissetme,

Satın aldığı eşyaları satın almış olduğunu hatırlayamama,

Aşırı uyarılmışlık hali (tetikte olma)

İntihar girişimi,

Uyku ve Yeme bozukluğu,

Depresif belirtiler,

Tutarsızlık,

Bedensel yakınmalar,

Depersonalizasyon ve Derealizasyon (Benliğe ve çevreye yabancılaşma)

Belirgin bir iç sesin varlığı

DSM-V testleri dissosiyatif hastalıkların ölçümünde kullanılır DKB'de DSM-V tanı kriterleri şu şekildedir:

"İki ya da ikiden çok ayrı kişilik durumu ile belirli kimlik bölünmesi. Kimlikte bu bölünme, kendilik duygusunda ve eylemlerini yönetebilirlik algısında sürekliliğin belirgin olarak bozulmasını kapsar ve duygulanım, davranış, bilinçlilik,

---

³¹ Vedat ŞAR, *Dissosiyatif Kimlik Bozukluğu: Tanı ve Nozolojik Sorunlar*

bellek, algı, biliş ve/ya da duyuşal-devinsel işlevsellikte bununla ilişkili değişiklikler bulunur. Bu belirtiler diğer kişiler tarafından gözlenebilir ya da kişi bunları bildirir.

Sıradan bir unutkanlıktan farklı olarak, günlük olayları, önemli kişisel bilgileri ve/ya da tetikleyici olayları anımsarken yineleyici boşluklar oluşması söz konusudur.

Bu belirtiler, klinik açıdan belirgin bir sıkıntıya ya da toplumsal, işle ilgili alanlarda ya da önemli diğer işlevsellik alanlarından işlevsellikte bozulmaya neden olur.

Bu bozukluk, genel kabul gören kültürel ya da dinsel bir uygulamanın bir bölümü değildir. Not:Çocuklarda bu belirtiler imgesel oyun arkadaşları ya da başka düşlemsel oyunlarla daha iyi açıklanamaz.

Bu belirtiler, bir maddenin ya da başka bir sağlık durumunun fizyolojiyle ilgili etkilerine bağlanamaz."³² (Asker 2019)

3.4.2. Kevin Karakterinde Gözlemlenen DKB Hastalığının İncelemesi

Split filmde dissosiyatif kimlik bozukluğu hastalığına sahip Kevin karakterinin yaşadığı psikoz evresini konu alınmıştır. Kişilik kümelerine Kevin'ın kendisi de dahil edildiği takdirde birey içerisinde toplamda 24 kişilik vardır ve Kevin, oldukça ağır DKB'den muzdariptir.

Kevin'ın her alterini bir diğerinden ayıran majör farklılıkları mevcuttur. Patricia adında sakin, anaç bir anne karakterinin ve şeker hastası olması sebebiyle belirli aralıklar kendisine inisülin iğnesi yapan bir karakterin dahi var olduğu kişilik skalasında filme konu edilen asıl olayın başlangıcına sebebiyet veren, saldırgan bir seri katil olan The Beast ve onun hizmetkârı rolündeki Denis karakteri ön planda tutulmuştur. Kevin muzdarip olduğu hastalığın farkındadır ve içinde bulunduğu karmaşık olay örgüsünü, çelişkili duyuşal durumu çözme niyetindedir.

Filmde Kevin karakterinin iki alteri (Orwell, Jade,) yalnızca video günlüklerinde görülmektedir. Video günlüklerinin çekilmesinin amacı Jade adlı alterin şeker hastalığına sahip olması sebebiyle yapması gereken inisülin iğnelerini hatırlamaktır. Alterler arası geçiş sonrası -ağır bir dissosiyasyon varlığı sebebiyle- dissosiyatif amnezi (blok halinde belirli bir zaman aralığını unutmama durumu) yaşayan Kevin şeker hastalığına sahip değildir fakat Jade alterine geçiş yaptığında vücudunda şeker hastalığı ortaya çıkmaktadır. Literatürde yer alan araştırmalarda DKB sahibi bireylerin switching (alter değişimi) sonrası vücutlarının biyoyapısal düzenindeki değişikliklerin temel sebebi tespit edilememiştir. Kevin'da gözlemlenen DKB'de bilimsel temellere uygun olan semptomlar şunlardır:

---

³² Handesu ASKER, *Kimsin Sen? - Split Filmi*

Kendi içinde başka bir kişinin olduğunu hissetme,

Bedensel yakınmalar,

Tutarsızlık,

Aşırı uyarılmışlık hali,

Amnezi (Hafıza kaybı ve zaman sapma hissi),

Anlık ve uzun süren dalgınlıklar,

Uyku ve yeme bozukluğu,

Belirgin bir iç sesin varlığı

Kevin'da gözlemlenen DKB'de bilimsel temellere uygun olan semptomlar içerisinde gerçeklik saptırmaları mevcuttur. DKB'li bireylerin alterleri birbirlerinden haberdar değildir ve karakterlerin değişim süreçleri istemli olarak gerçekleşmez. Fakat Kevin'da var olan karakterler ilk olarak The Beast olmak üzere diğer tüm karakterlerden haberdardır. Buna ek olarak beden içerisindeki karakterlerin bedene hükmetme sirkülasyonu Kevin'ın 24 karakterinden biri olan Barry'nin yönetimiyle gerçekleşmektedir. Barry, karşılaşılan çevresel faktör veya olay karşısında avantajlı olan karakteri seçer ve bedenin kısmi olarak hükmünü seçtiği karaktere bırakır.

Filmin konusu Billy Milligan adındaki dissosiyatif kimlik bozukluğuna sahip dünyaca ünlü akıl hastası bir bireyin hayat hikayesinden esinlenilerek oluşturulmuştur. Billy Milligan'ın da Kevin gibi 24 ayrı kişiliği bulunmaktadır ve suça meyillidir. Tecavüz, soygun, çocuk kaçırma gibi suçlara karışan Billy, dissosiyatif kimlik bozukluğu bağlamında dünya çapında büyük bir ün kazanmıştır.³³ (Phillips 2007) Kevin karakterini Billy'den ayıran en önemli unsur ise Kevin'ın sahip olduğu 24 kişilikten biri olan The Beast karakteridir. Filmin dissosiyatif kimlik bozukluğundan muzdarip bir bireyi anlatırken ilgili mental hastalık bağlamında bilimsel temelde düştüğü en büyük hatalardan biri The Beast karakteri üzerindedir. Kevin'ın yerini The Beast karakterinin aldığı zaman dilimlerinde senaristlerin The Beast karakterine yüklemiş olduğu insan üstü fiziksel güçler ve yetiler bilimden ve gerçeklikten uzaktır. Bir dissosiyatif kimlik bozukluğu hastası, içerisinde elbette ki saldırgan bir karakter barındırabilmektedir fakat bahsi geçen saldırgan karakterin

---

³³ Jeb PHILLIPS, *Multiple-personality case of Billy Milligan still fascinates*

fiziksel güçlerin ve yetilerin kişinin fizyolojik sınırlarını aşması mümkün değildir. The Beast karakteri üzerinden ilgili önermeyi örneklemek gerekirse, filmin 3. perdesinde silah ile karın bölgesinden vurulan The Beast'in vücudu kendi kendini tamir edebilmektedir. Vücudunda meydana gelen doku travmasını dahi tedavi edebilen The Beast karakteri senaristler tarafından adeta "canavarlaştırılmıştır." Aynı zamanda The Beast düz duvarlara tırmanarak fiziksel hiçbir destek olmaksızın yer çekimine karşı gelebilmektedir. Bu noktada olay akışı gerçeklikten koparılmıştır, ilgili mental hastalığın kullanımı endüstriyel ihtiyaçlara göre şekillendirilmiştir. Kevin'ın yerini Denis alteri aldığı zaman dilimlerinde Denis yalnızca canavarı andıran güçlere ve özelliklere sahip olan The Beast karakterine hizmet etmektedir. Denis'in üç kızı kaçırmayı ile başlayan hikayede Kevin, içerisindeki canavarın farkındadır ve onunla mental olarak mücadele etmeye çabalamaktadır ve bu sebeple bir psikiyatrdan destek almaktadır. Filmde, Kevin'ın psikiyatrla olan görüşmeleri sırasında dissosiyatif kimlik bozukluğu hakkında seyirci bilgilendirilmektedir.

DKB hastalığının semptomları film içerisindeki Kevin karakteri oluşturulurken bilimsel temele ve literatüre uygun olarak kullanılmıştır. Film içerisinde hastalığın tanımı ile ilişkili bir bölüm de bulunmaktadır. Dissosiyatif kimlik bozukluğundan muzdarip bir bireyi anlatırken filmin ilgili mental hastalık bağlamında düştüğü en büyük hatalardan biri Kevin karakterinin yerini seri katil olan The Beast karakteri aldığı zaman dilimlerinde senaristlerin The Beast karakterine yüklemiş olduğu insan üstü fiziksel güç ve yeti hakkındadır. Bir dissosiyatif kimlik bozukluğu hastası, içerisinde elbette ki saldırgan bir karakter barındırabilmektedir fakat bahsi geçen saldırgan karakterin fiziksel güçleri ve yetileri kişinin fizyolojik sınırlarını aşamaz. The Beast karakteri üzerinden ilgili önermeyi örneklemek gerekirse, filmin 3. perdesinde silah ile karından vurulan The Beast'in vücudu kendi kendini tamir edebilmektedir. Vücudunda meydana gelen doku travmasını dahi tedavi edebilen The Beast karakteri senaristler tarafından adeta "canavarlaştırılmıştır." Bu noktada olay akışı gerçeklikten koparılmıştır, ilgili mental hastalığın kullanımı endüstriyel ihtiyaçlara göre şekillendirilmiştir.

Split filminin senaristlerinin hikaye içerisinde "etik değerler" ve "sosyolojik fayda- zarar ilişkisi" çerçevesinde düştüğü bir önemli hata daha mevcuttur. Kevin, The Beast karakterine dönüşmeden önceki evrede bir psikiyatr tarafından destek almaktadır. Kevin'a yardım etme uğraşında olan doktorun filmin 3. perdesinde The Beast karakteri tarafından katledilmesi, senaristler tarafından alınmış negatif yönde

seyreden manipülatif bir karardır. Açık bir şekilde ilgili mental hastalığa sahip bireylere toplum içerisindeki bakışı negatif yönde değiştirme çağrısı yapan ilgili olay örgüsü, dissosiyatif kimlik bozukluğu hastalarının tedavi edilmesi mümkün olmayan; tehlikeli ve toplumdan uzaklaştırılması gereken bireyler olduğunu destekler niteliktedir.

Dissosiyatif kimlik bozukluğunun manik atak evresi hakkında seyircisine yer yer hastalık hakkında yanlış ve eksik bilgiler aktaran Split filminin toplum içerisinde ilgili mental probleme sahip olan bireylerin ötekileştirilmesine ve toplumdan dışlanmasına sebebiyet vermesi mümkündür. "Her dissosiyatif kimlik bozukluğu hastasının canavar bir seri katile dönüşme potansiyeli vardır." cümlesini ana hatta yakın bir noktada kuran film, hikaye içerisinde ilgili hastalığa sahip fakat sosyal hayattan kopuk olmayan bir bireye olay örgüsünü saptırmayacak biçimde hikaye içerisinde yer ayırabilir; filmde sergilenen şiddetin yalnızca The Beast karakterinin dissosiyatif kimlik bozukluğu hastalığı sebebiyle var olmadığını izleyicisine aktarmayı seçebilirdi. Senaryonun ana varyantına hasar vermesi mümkün olmayan bu tercih toplum bilinçlendirilmesi konusunda önemli bir rol oynayabilir; filmin etik değerler çerçevesinde kalmasını mümkün kılabilirdi. Hikayenin ana varyantındaki DKB unsuru yer yer endüstriyel ihtiyaçlara göre şekillendirilmiş olsa da The Beast karakterine yüklenen insan üstü yetiler dikkate alınmadığı takdirde Split filminin gerçeğe oldukça yakın bir ağır DKB vakası portresi çizdiği söylenebilir. Fakat The Beast karakterine yüklenen insan üstü yetiler tüm film boyunca çizilen bilimsel temellere uygun portrede majör sapmalar oluşturmaktadır. The Beast karakterinin senaryonun temel olaylarını ve tüm matematiksel sürecin en önemli bölümlerini(perde geçişleri, climax gibi) taşıması sebebiyle Split filmini The Beast karakterini hariç tutarak DKB hastalığı bağlamında incelemek mümkün değildir.

Towson Üniversitesi profesörlerinden Bethany Brand bir röportajında, Split filminin yönetmeni Night Shyamalan ile hastalık hakkında danışmanlık vermek amacıyla filmin yapım süreci öncesinde DKB hastalığı üzerine konuştuğunu belirtmiştir. ³⁴(Brand and Pasko 2017)

Brand filmin senaryosunu okuduktan sonra Shyamalan'ın yapmak istediği projenin ilgili hastalıktan muzdarip bireyler adına dezavantajlı durumlar yaratabileceğini Shyamalan'a iletmiş ve bilimsel temellerden saptırılmış bölümleri

---

³⁴ Bethany BRAND & Danielle PASKO, *Split is based on myths about dissociative identity disorder*.

düzeltilmek için bir öneri sunmuştur. Fakat Shyamalan bu teklifi geri çevirmiş ve DKB hastalığını salt olarak kurmak istediği çizgi roman dünyasına hizmet etmesi gerektiğini savunmuştur.

Profesör Brand'e göre Split filmi DKB hastalarını ve hastaların yakınlarını yanlış bilinçlendirecek ve hastalığın toplum içerisindeki kabulünü güçleştirecek bir filmidir. Brand'in de üyesi olduğu dissosiyatif bozukluk konusunda toplumu bilinçlendirmek için çalışan Uluslararası Travma ve Dissosiyasyon Araştırma Derneği, yönetmen Shyamalan'ı ve filmin yapımı üstlenen Universal Pictures şirketini DKB hastalığını araştırmaya ve DKB hastalığı hakkında toplumu doğru bilinçlendirmeye çağıran bir bildiri yayınlamıştır.³⁵ (Brand and Pasko 2017)

Towson Üniversitesi profesörü Brand'e ek olarak Amerikalı psikoterapist Elizabeth Howell'da Split filmi hakkında Healthline isimli tanınmış bir internet sitesi için yaptığı röportajda şunları söylemiştir: *"Bu saf bir kötülük, sürekli kullanılan yaygın bir komplo aletidir. Seri katil neden DKB hastalığından muzdarip? Neden Ted Bunny(ünlü bir seri katil ve tecavüzcü) gibi bir sosyopat tercih edilmedi? Bu çok daha uygun olurdu."* (Anon n.d.)

Elizabeth Howell filmin DKB'den muzdarip hastaların zarar görme ve toplumdaki dışlanma ihtimallerini arttırdığını da söylemiştir. Howell, DKB hastalığına sahip insanların tutumlarının filmde gerçeklikten uzak bir biçimde yansıtıldığı düşünülmektedir.³⁶ (Anon n.d.)

Split filminin sinema ve psikoloji uzmanlık alanları başta olmak üzere çeşitli uzmanlık alanları çerçevesinde değerlendirmeleri mevcuttur. Robert Morris Üniversitesi eğitmenlerinden Kevin Malley, Split filmini DKB hastalığını işleyişi bağlamında değerlendirmiştir ve filmin DKB hastalarının hayatı üzerinde olumsuz bir etki yaratabileceğini savunmaktadır. Malley, filmin DKB'yi belgelemek amacıyla değil izleyicisini eğlendirmek amacıyla yapıldığını bildiğini fakat DKB hastalarına zarar vermeyecek bir perspektiften yaratılmış olması gerektiğini söylemektedir. Malley'e göre Kevin'ın The Beast alterine yerleştirilmiş şiddet unsurları sebebiyle Split filmini izleyen DKB hastaları kendilerini kötü hissedebilir ve bu durum hastalarda bir çok negatif etki bırakabilir. Malley aynı zamanda Split filmindeki DKB portresinin doğru olmamasının yanında film içerisindeki Dr. Fletcher karakterinin de Kevin'daki DKB hastalığını doğru olmayan bir yöntemle eksik teşhis

---

³⁵ Bethany BRAND & Danielle PASKO, *Split is based on myths about dissociative identity disorder*.

³⁶ n.d. *What 'Split' gets wrong about dissociative identity disorder*

ettiğini savunmaktadır. Bunun yanında Malley aslında Split filminin DKB hastalığını genel hatlarıyla bilimsel temellere uygun olarak portrelediğini fakat canavar formundaki alter The Beast'in varlığı sebebiyle filmin DKB hastaları için zarar verici olduğunu söylemektedir.³⁷ (Malley 2017)

Bazı eleştirmenler ise filmin DKB hakkındaki tutarsız tavrını olumlu bir perspektiften görmektedir. Psychology Opus editörü Sophie Meifang Wang'a göre filmin DKB hastaları üzerinde yaratacağı negatif etkinin DKB hastalığının varlığını dünya toplumlarına tanıtmaya, hastalık hakkında farkındalık yaratma liyakatiyle yapılmış olması durumları tartıldığında filmin DKB hastalığına olan katkısının daha fazla olduğunu söylemektedir. Kevin'in The Beast kimliğinin şiddetli tasviri nedeniyle bazı DKB hastalarının toplum önünde damgalandığını hissetmesi mümkündür diyen Wang, insan psikolojisi ve sağlığı bağlamındaki etik ve ahlak dışı tutumuna karşın Split filminin çizdiği ICD-10 ve DSM-V ile tutarlı olan DKB portresinin dünyada DKB'den muzdarip bireylere katkı sunacağını düşünmektedir.³⁸(Wang 2017)

3.4.3.Split Filminin DKB Tedavisine Yaklaşımı

Kevin DKB hastalığının tedavisini Dr Fletcher ile yürütmektedir. Dr Fletcher Kevin'ın tedavisi yatış olmadan yürütmeyi tercih etmiştir. Filmin DKB tedavisi bağlamında düştüğü en temel problemlerden biri tedavinin şekli hakkındadır. Ağır DKB vakalarında içsel şiddete eğilim ve intihar vakalarına sıklıkla rastlanmaktadır. Bu noktada switching proseslerini hızlı ve sancısız gerçekleştiren; içerisinde yirmi dört alter barındıran; sal içsel şiddete değil toplumsal şiddete de eğilimi söylemlerinden açıkça anlaşılabilen Kevin benzeri bir vakayı yatış olmadan tedavi etmeye çabalamak sonuçsuz kalacaktır.

Tedavi sürecindeki bir diğer problem ise Dr. Fletcher ile ilgilidir. Dr. Fletcher Kevin ile sağlıklı bir iletişim kuramadığını kavrayamayacak nitelikte bir doktordur. Tedavi sırasında çoğunlukla Kevin'ın yerine Kevin'ın alterleri ile iletişim kuran/kurabilen Fletcher, ev sahibi kimliğin(Kevin'ın) içerisinde bulunduğu mental durum hakkında net bir bilgi sahibi değildir. Kevin'ı DKB sebebiyle zorladığını

---

³⁷ Kevin MALLEY, *Dissociative Identity Disorder in M. Night Shyamalan's Split: Fact vs Fiction (Contains Spoilers)* - *Psi Chi, The International Honor Society in Psychology*

³⁸ Sophie Meifang WANG, *Split: A Review and Its Unexpected Merit*

görme fırsatını gerektiği kadar yakalayamamıştır. Bu durumun oluşmasına sebep olan etken ise yine tedavinin şeklinden kaynaklanmaktadır.

3.4.4. Kevin'ın Karakterinin Alterleri ve Literatürdeki Karşılıkları

3.4.4.1. Barry

Barry, Kevin'ın en önemli role sahip alterlerindedir. Bunun sebebi Barry'nin üst yönetici alter pozisyonunda olmasıdır. Diğer alterleri kontrol altında tutan Barry aynı zamanda Doktor Fletcher ile olan tedavi sürecini de olumsuz yönde etkileyerek tedaviyi başarısız kılmayı amaçlamaktadır. Barry, Kevin'ın diğer alterlerine kıyasla oldukça sıradan ve zeki bir insandır. Kevin'ın sosyal bağlamda düştüğü zor durumlarda Barry alteri kontrolü ele alır ve yaşanan kötü durumdan çıkışın kolaylaşmasını sağlar. Barry filmin sonlarına doğru baskınlığını kaybederek vücut içerisindeki alter döngüsünün kontrolünü Dennis'e ve Patricia'ya bırakır.

3.4.4.2. Barry Alterinin Literatürdeki Karşılığı

DKB'den muzdarip bazı bireylerde zihninde oluşan alter sistemini yöneten ve gözetleyen bir alter kimlik bulunabilir. Bu kimlik kişide var olan alterlerin yöneticisi olduğunu düşünerek ev sahibi kimliği baskılayarak tedaviden kaçabilir ve bireyin iyileşmesini önlemek için gayret gösterebilir. Üs yönetici alter her zaman ofansif bir tutum sergilemez. Hedefine ulaşmak için ofansif bir tutum gerektirmeyen farklı yollara başvurabilir. Bu yollardan biri de tedaviyi yürüten doktoru belirli konularda yanıltmaktır. Bunun sebebi, genellikle alterler arasındaki en zeki ve normale yakın davranışlar sergileyenin üst yönetici alter olarak seçilmesidir.

" Üst yönetici: DKB'si olan bazı kişilerde tüm sistemin üstünde her şeyi yöneten ve gözetleyen bir alter kimlik bulunur. Bu kişi kendisini sistemin koruyucusu, yöneticisi ve patron gibi görebilir. Bu alter terapisti rakip görebilir. Genellikle terapinin ileri aşamasında bu kimlik kendini gösterir. Bazen terapi ilişkisini baltalayabilir. Terapisti kendi kurduğu sistemi değiştirmeye çalışmakla suçlayabilir. Terapistin yönetici alterle iş birliği yapmayı başarması halinde direnç azalır değişim hızlanabilir." ³⁹ (Medaim Yanık n.d.)

---

³⁹ Medaim YANIK, *Dissosiyatif Kimlik Bozukluğu'nda alter kimlikler - Medaim Yanık Kliniği*

3.4.4.3.Dennis

Kevin'in şiddete meyilli olma bağlamında The Beast'ten sonra gelen alterdir. Kaçırılan kızları cinsel bağlamda sözlü tacize maruz bırakır ve The Beast'in en büyük destekçidir. Psikiyatr ile Kevin'in görüşmeleri sırasında genel olarak vücudun kontrolünü Barry almaktadır. Fakat bazı küçük zaman dilimlerinde kontrol Dennis'e geçer. Kontrolü ele alan Dennis psikiyatr ile Barry gibi konuşarak onu kandırmaya çabalar. Amacı tedavi sürecini sona erdirmektir.

Dennis'de aynı zamanda obsesif kompulsif bozukluğu mevcuttur. Temizlik konusunda çok hassastır. Düzen ve temizlik ihtiyacı takıntı noktasındadır. Filmin son perdesinde alterlerin kontrolünü Barry'den alarak The Beast'in ortaya çıkışını hazırlar.

3.4.4.4.Dennis Karakterinin Literatürdeki Karşılığı

DKB'den muzdarip bireylerde öne çıkan kalıplaşmış alter kimliklerden biri de "kötü" alterdir. Kötü alterler genellikle alter yapısının genelinin lehine fakat ev sahibinin aleyhine eylemler yaratma eğilimindedir. Kötü alterin etkisine girmiş olan birey switching sonrası karıştığı herhangi bir olayı veya genel olarak sosyal çevresine karşı tutumunu yadırgar ve kendisini sosyal çevresinde izole etme eğilimi gösterir. Kötü alterler bireyi utandıracak eylemlerde bulunabilirler.

Ağır DKB vakalarında sistemi ele geçiren kötü alter sebebiyle uzun bir süre boyunca ev sahibi karakter vücudun hakimiyetini ele alamayabilir. Filmin son yarısından itibaren sistem kontrolünü ele alan ve Kevin'in ortadan kaybolmasına sebep olan, Kevin'in yaşamayı tercih etmeyeceği olaylara karışmasına sebep olan Dennis karakterinin ev sahibine karşı olan bu tutumu, Dennis karakterinin "kötü" alter tanımı çerçevesine girdiğini desteklemektedir.

" **Kötü Alterler:** Bu alterler kötücül rol üstlenirler. Ev sahibi kimliği ve diğerlerini korkutarak, baskı kurarak yönetmek isterler. Aslında kötü değildir. Böylesinin daha iyi olduğunu düşündükleri için kötü, korkutucu ve baskıcı usulleri seçerler. Yalnız, zamanla rollerine kendilerini kaptırıp, kişi aleyhine olacak etkilerde bulunurlar. Bazen kendilerini kötü, bazen patron, bazen şeytan bazen de zalim olarak tanımlarlar. Bu alter asla gerçek bir kötü gibi ele alınmamalı, müttefik olarak görülmelidir. Bu alterlerle çalışmak ve onları yardımcıya dönüştürmek tedavi sürecini oldukça pozitif etkiler." (Medaim Yanık n.d.)

Fakat Dennis salt olarak kötülük barındırmamaktadır. Bu sebeple ki Dennis alterini yalnızca kötü alter olarak tanımlamak doğru değildir. Literatürde Dennis'in

içerisine dahil olabileceği bir diğer alter kümesi de "kopya" alterdir. Kopya alterler kişinin hayatını olumlu veya olumsuz etkileyecek herhangi majör bir seçim yapmada veya yönelimde bulunmada diğer alterlere kıyasla daha fazla rol alır. Kopya alterlerler istismarcının(travmatik olaya sebep olan kişinin) veya tedaviyi yürüten uzmanın kopyası olabilir. Bu alterleri ev sahibi kişilikten ayırmak zordur. Kendilerini ev sahibi olarak görmeye ve dış dünyadaki sosyal etkileşim esnasında kendisi ön plana çıkararak beden sahibi gibi davranmaya meyillilerdir. Dennis alteri de benzer bir tutuma sahiptir. Kevin'ı ve Barry'yi taklit ederek psikiyatrı yanıltmaya uğraşarak "kopya alter" kümesine dahil olabilecek davranışlar sergiler.

"Kopya alterler: Bu alter kişinin hayatını olumlu veya olumsuz etkileyen kişilerin zihinde yapılan kopyalarıdır. Kopya alter kişiye taciz uygulayan kişi olabileceği gibi terapistin de kopyası olabilir. DKB'si olan kişiler iç dünyalarında kopya altere gerçek kişi muamelesi yaparlar. İşin kötüsü kopya alterler de gerçekten o kişiymiş gibi davranırlar. Sonuçta kişi gerçeklikten kopmuş olur. Dışarıdaki kişi ile içerideki kopyanın aynı kişi olmadığını, kopya alterin kişiye ait bir şey olduğu ısrarla anlatılmalıdır."⁴⁰ (Medaim Yanık n.d.)

3.4.4.5.Patricia

Patricia düzenli, uyumlu, disiplinli, sakın ,sofistike ve karı cins bir alterdir. Kevin'ın ideal anne rol modelidir. Kevin'ın diğer alterlerine kıyasla içlerinde en uyumlu ve kibar olanı Patricia'dır. Her ne kadar uyumlu ve sakın gözükse de kendisine itaat edilmediği takdirde oldukça sert ve katı olabilmektedir. Patricia karşı cins bir alter olarak cinsellik bağlamında oldukça tutucudur. Kıyafetleri nizamidir ve giydiği kıyafetler vücudunun her bölgesini örtmektedir. Kevin'ın ideal anne portresi olmasının yanında Kevin'ın bastırılmış cinsellik dürtüleri temelindeki sorunlardan doğan bir alterdir.

Patricia vücudun yönetiminde dolaylı yoldan söz sahibidir. Barry ve Dennis alterleri arasında geçen yönetim mücadelesinde Dennis'in yanındadır. Vücudun kontrolünü The Beast'in ele almasını istemektedir.

3.4.4.6.Patricia Alterinin Literatürdeki Karşılığı

Patricia'nın alter sistemindeki yeri "karşı cins alter" olarak tanımlanmaktadır. DKB'den muzdarip her bireyde karşı cins alter görülmeyebilir. Karşı cins alterlerin görüldüğü vakalar incelendiğinde alter oluşum sürecine sebep olan travmatik olayın kaynağındaki bireyin travma esnasındaki tutumunun yanında sosyal konumu, yaşı ve

---

⁴⁰ Medaim YANIK, *Dissosiyatif Kimlik Bozukluğu'nda alter kimlikler - Medaim Yanık Kliniği*

cinsiyeti gibi bir çok parametrenin oluşturulan alterler üzerinde etki ettiği saptanmıştır. Kevin'ın Patricia adındaki bir alter yaratmasındaki temel sebep Kevin'ın maruz kaldığı travmatik olayların annesinden kaynaklanmasıdır.

"Karşı cinsten alterler: DKB'si olan herkeste olmaz. Var olmaları durumunda kadında erkeksiğe, erkekte kadınsı davranışlara neden olabilirler. Kadınlarda erkek alter varlığı genellikle "erkek olsaydım daha güçlü olurum" düşüncesi sonucu var olur. Erkek alter bir nevi bedeni koruma görevi üstlenir. Bu alterler bazen cinsel yönelimleri de etkilerler."⁴¹ (Medaim Yanık n.d.)

3.4.4.7.Hedwig

Hedwig, Kevin'ın alter sisteminde yaşı en küçük olan alterdir. Hedwig dokuz yaşındadır ve Kevin'ın alterlerinin çoğu Hedwig'e ebeveyn olarak yaklaşmaktadır. Patricia'ya karşı diğerlerine kıyasla daha fazla yakınlık hisseden Hedwig, kendini Patricia'nın çocuğu olarak görmektedir. Patricia'nın Dennis ile olan yakınlığını bilen Hedwig dolaylı yoldan Dennis'e de yakın hissetmektedir. Hedwig aynı zamanda film içerisinde kaçırılan üç kız ile arkadaş olmaya çalışan tek alterdir.

3.4.4.8.Hedwig Alterinin Literatürdeki Karşılığı

Hedwig'in alter sistemindeki yeri "çocuk alter" olarak tanımlanmaktadır. Hedwig dokuz yaşındadır alter sisteminde yaşı en küçük alterdir. Hedwig'in oluşmasına sebep olan travmalar Kevin'ın annesi kaynaklıdır. Kevin baskı altında ve sıkı bir disiplin ile büyütülmüştür. Bu sebeple Hedwig alteri Kevin'ın "ideal ve özgür çocuk" portresi olarak alter sisteminde yerini almıştır. Kevin'ın ideal anne portresi olarak gördüğü Patricia ile Hedwig'in ilişkisi aslında Kevin'ın ideal anne çocuk ilişkisi temsilidir. Anneyi koruyan çocuk(Hedwig), çocuğunu koruyan anne(Patricia) temel düşüncesi üzerine yaratılmış bu iki alter, Kevin'ın DKB hastalığına çözüm aranırken üzerine diğer alterlere kıyasla daha fazla inceleme yapılması gereken alterlerdir.

"Çocuk alterler: Çocukluğun travmatik döneminin anılarına sahiptirler. Genellikle travmatik olayların yaşandığı zaman ve mekana sıkışık kalmışlardır. Bir kısmı içeride kalıp gündelik hayata direk etki etmezken, bazıları gündelik hayatta var olarak çocuksu davranışlara sebep olurlar. Çocuk alterler tedavinin seyrine dramatik etkilerde bulunurlar. İçeride acı çeken çocuk altere ulaşım travmasını ele alıp onu bugüne oryante etmek kişinin içsel acısını azaltır."⁴² (Medaim Yanık n.d.)

---

⁴¹ Medaim YANIK, *Dissosiyatif Kimlik Bozukluğu'nda alter kimlikler - Medaim Yanık Kliniği*

⁴² Medaim YANIK, *Dissosiyatif Kimlik Bozukluğu'nda alter kimlikler - Medaim Yanık Kliniği*

3.4.4.9.Jade

Jade alteri yalnızca video günlüklerinde görülmektedir. Jade'i diğer alterlerden ayıran en önemli fark ise şeker hastalığına sahip olmasıdır. Jade şeker hastalığından muzdariptir ve her gün belirli saatlerde insülin iğnesi olmaktadır. İğne saatlerini takip edebilmek amacıyla kendini videoya alır. Jade Kevin'in yaşına göre daha gençtir ve enerjik bir ruh hali vardır. The Beast'e sempati duyar fakat taraf seçimi hakkında net bir görüş belirtmez.

3.4.4.10.Jade Alterinin Literatürdeki Karşılığı

Jade alteri film içerisinde oldukça kısa periyotlarda görülmektedir. Bu sebeple ki alterin davranış sistematığı ve genel tutumu hakkında elde edilen veri kısıtlıdır. Jade alteri için literatürde belirgin bir karşılık olmasa da "ikilem alteri" grubuna dahil edilebilir.

"İkilem alterleri: Kişinin hayatındaki ikilemlerden doğarlar. İnanmak veya inanmamak ikilemi üzerinden dindar veya ateist; ideolojik pozisyon belirlemede gerilimlerden dolayı solcu veya sağcı, baba anneye karşı ikili duygulara karşı anne babayı seven veya sevmeyen alter kimlikler oluşabilir. Bu alterler kişinin yaşam biçimini ve sosyal ilişkilerini etkileme potansiyeline sahiptirler."⁴³ (Medaim Yanık n.d.)

3.4.4.11.The Beast

The Beast insan üstü yetilere sahiptir ve saldırgan bir yapısı vardır. Altere geçiş sırasında Kevin'in vücudundaki kas kütlesi artar. Bu alter vücudun kontrolünü tam olarak ele geçirdikten sonra insan üstü bir kas kuvveti gözlemlenmektedir. Kevin'a annesi tarafından uygulanan şiddetin alter sistemindeki tezahürüdür. Hayatının herhangi bir noktasında acı ya maruz bırakılmış (fiziksel veya ruhani bir acıdan söz edilmekte) kişilerin diğerlerinden daha üstün olduğunu savunmaktadır. Acı çekmemiş olanları cezalandırmak için kuvvetini arttırmak, etki alanını genişletmek istemektedir. The Beast alter sistemindeki son alterdir. Filmin sonlarına doğru ortaya çıkar. Hikayenin başından itibaren adının diyaloglar içerisinde geçirilmesine rağmen varlığının seyirciye gösterilmesi üçüncü perdeye bırakılmıştır. Hikayeyi zirve noktasına taşıyan bölümün ana kahramanıdır.

---

⁴³ Medaim YANIK, *Dissosiyatif Kimlik Bozukluğu'nda alter kimlikler - Medaim Yanık Kliniği*

3.4.4.12.The Beast Alterinin Literatürdeki Karşılığı

The Beast alterinin literatürdeki karşılığı kötü alterdir. Güncel hayat normlarına ters düşen davranışlara ve fikirlere sahiptir. " Acı çekmemiş olan insanlara acı çektirmek" fikriyle hareket eder. Fakat bu düşünce yapısına sahip olmasının sebebi saf kötülük değildir. Alterin kendi içerisinde pozitif bağlamda bir motivasyonu da mevcuttur. The Beast'in"Acı çeken kişi üstündür." düşüncesi bir önceki cümlede sunulan önermeyi doğrular niteliktedir.

" Kötü alterler: Bu alterler kötücül rol üstlenirler. Ev sahibi kimliği ve diğerlerini korkutarak, baskı kurarak yönetmek isterler. Aslında kötü değillerdir. Böylesinin daha iyi olduğunu düşündükleri için kötü, korkutucu ve baskıcı usulleri seçerler. Yalnız, zamanla rollerine kendilerini kaptırıp, kişi aleyhine olacak etkilerde bulunurlar. Bazen kendilerini kötü, bazen patron, bazen şeytan bazen de zalim olarak tanımlarlar. Bu alter asla gerçek bir kötü gibi ele alınmamalı, müttefik olarak görülmelidir. Bu alterlerle çalışmak ve onları yardımcıya dönüştürmek tedavi sürecini oldukça pozitif etkiler." (Medaim Yanık n.d.)

3.4.5.James McAvoy'un Performansı

Yönetmen Night Shayamalan, Split filmindeki Kevin karakterini canlandırması konusunda ilk olarak Joaquin Phoenix ile anlaşma sağlamıştır fakat filmin set tarihine bir ay kadar bir süre kala Joaquin kararını değiştirmiştir ve filmde oynamayacağını yönetmene iletmiştir. Night Shayamalan bu gelişme sonrasında kısa bir süre içerisinde James McAvoy ile anlaşmıştır. Bu sebeple James, Kevin karakterine ve filmde seyirciye gösterilen Kevin'ın 9 alterine oldukça kısıtlı bir zamanda hazırlanmak zorunda kaldığını belirtmektedir.⁴⁴ (Lewis 2017)

James McAvoy, Split filmi üzerine kısa bir konuşma gerçekleştirmek üzere Today adında bir televizyon programına katılmıştır ve program esnasında James'e şu soru yöneltilmiştir: "Split filminde Kevin'ın 23 alterinden yalnızca 9 tanesini görüyoruz. Sen bu 9 karaktere çalışırken ve onlara hayat verirken ne gibi problemler yaşadın? Alterler çok çeşitli hatta araladında Patricia adında bir kadın var. Bu zor olmadı mı? "

James McAvoy'un yanıtı şu şekildedir: "Açıkçası oldukça zorlandım. Çok kısa bir zamanım vardı ve önümde 9 ayrı karakter vardı. Mesela dokuz yaşındaki Hedwig karakteri benim için çok zordu. Neden bilmiyorum fakat Hedwig'i bulurken oldukça

---

⁴⁴ Hilary LEWIS, *Rapid Round: James McAvoy on the Challenges of Portraying 'Split' Personalities, Importance of Keeping Movie Secrets*

zorlanmışım. Patricia ise sanırım en kolay çözdüğüm karakterlerdendi. DKB alanında uzman psikiyatlardan da Kevin karakteri ve onun alterleri hakkında destek aldım."

James McAvoy aynı röportaj içerisinde Kevin'in alterleri arasında geçişlerinde dikkat ettiği fizyolojik unsurları da belirtmiştir: "Her alterin ayrı bir duruşu,bakışı konuşması var. Çünkü zaten her biri diğerlerinden tamamen ayrı. Farklılar. Neredeyse milimetreler ile ölçülebilecek duruş, hareket farklılıklarından bahsediyorum. "

Dissosiyatif kimlik bozukluğuna sahip bireylerde var olan alter sayısı, var olan alterlerin ev sahibi karaktere olan uyumu ve kontrastlığı kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Alter kelimesi "alt karakter" tanımından türetilmiştir. Alterler vücudun sosyal alanda kullandığı ev sahibi karakterin alt karakterleridir fakat benlik hissiyatı bağlamında alterler arası fark yoktur. Her alter "Ben asıl kişiyim." cümlesini kurabilir.

"Alter kişiliğin gerçekte ne olduğunu söyleme olanağı yoktur. Ancak bir tanım yapılabilir. Putnam'a (1991) göre alter kişilik, bilincin süregiden bir affekt, sınırlı bir davranış repertuarı ve bir dizi duruma-bağımlı anıyla birlikte bir kendilik duygusu (beden imajı dahil) çevresinde organize olmuş ileri derecede ayrılmış durumfadır. Kluft (1991) ise şöyle tanımlar: Ayrılaşmış kendilik durumları, yani (alter) kişilikler mental içerik ve işlevleri seçici olarak harekete geçirme örüntülerinin mental odaklarıdır. Bu odaklar görece stabil ve süreklidirler. Söz konusu mental içerik ve işlevler rol alma ve rol oynama boyutlarıyla açıkça davranışa dökülebilir. Bunlar intrapsişik, kişilerarası ve çevresel uyaranlara duyarlıdır; kendi kimlik ve düşünce yapısı hissine sahiptirler, düşünce süreci ve eylem başlatma kapasiteleri vardır. Her biri zihnin bir parçası olarak değil, zihnin değişik bir örgütlenme biçimi olarak anlaşılmalıdır. Alter kişilikler bütünün bir parçası olmaktan çok, değişik örüntüler olarak düşünüldüğünde sayılarının neden çok fazla olabildiği daha iyi anlaşılır. Genellikle bir hastada bir kaç gelişkin alter kişilik ve çok sayıda fragman bulunur. Bazı fragmanlar sadece bir duyguyu ya da bir anıyı taşır, bunların ortaya çıkışı kimi zaman bir geçmişe dönüş (flash-back) epizodundan farksız olur."⁴⁵ (Şar 1998)

İnsan tanımlama bağlamında kullanılan karakter kelimesine karşılık gelen yapı, birden fazla parametre karşılandığı takdirde oluşmaktadır. Tek yumurta ikizi bireylerde beden görünümü aynı olsa da santimetre hatta milimetre ile ölçülebilecek farklar istisnasız olarak mevcuttur. Beden üzerindeki farkları oluşturan unsurlar ise çevresel, kalıtsal veya psikolojik olabilmektedir. Bu önermeyi örneklemek gerekirse, tek yumurta ikizi bireylerden diğerine kıyasla özgüveni fazla ve girişken bir yapıda

---

⁴⁵ Vedat ŞAR, *Dissosiyatif Kimlik Bozukluğu: Tanı ve Nozolojik Sorunlar*

olanın omuzları dik iken; uzun süre psikolojik bir baskı yaşamış olan diğer bireyin omuzları düşük olabilir.

Split filminde perdeye yansıtılan Kevin karakteri ile Kevin'ın alterleri oldukça kontrast bir yapıya sahiptir. Karakterlerin her biri diğerlerinden majör farklar ile ayrılmıştır. James McAvoy aynı vücut içerisinde farklı karakterlere hayat vermiştir. Bahsi geçen karakterler yaş, tecrübe, cinsiyet ve psikososyal yapı bakımından birbirlerinden tamamen farklıdır. Dokuz yaşındaki Hedwig karakterinin peltek bir konuşması varken Barry karakterinin aksanı ve dili kullanımı son derece düzgündür. Barry alteri oldukça zeki ve eğitilmiş bir portre çizerken Hedwig alteri henüz dokuz yaşındadır. Kevin tedavi olmak için çabalarken Dennis, Patricia ve onların destekçi alterleri tedaviden kaçmanın yolunu aramaktadırlar.

DKB hastalığından muzdarip bireylerde bir alter veya ev sahibi karakter vücudun hakimiyetini bir diğer karaktere bırakırken bireyde kısa bir süre anlamsız ve delici bakışlar gözlemlenir.⁴⁶ (Şar 1998) James McAvoy Split filminde Kevin'ın switching(alter değişimi)yaşadığı esnalarında benzer bir yapıya bürünmektedir. DKB vakalarında gözlemlenen bedensel eylem/ hareket yapısının Kevin karakteri oluşturulurken yönetmen Night Shyamalan ve oyuncu James McAvoy tarafından es geçilmemiş olması, filmin çizdiği DKB hastalığı portresinin klinik çalışmalara ve literatüre uygunluğunu arttırmaktadır. Boş bakışlara eşlik eden sessiz ve sakin hal; bedensel yakınmalar gibi switching(değişim) belirtileri Split filminde literatüre uygun bir biçimde kullanılmıştır. James McAvoy'un filmin hazırlık sürecinde ilgili konuda uzman psikiyatrlar ile çalışmış olması ise ağır seviyede DKB'den muzdarip bireylerin ilgili hastalık sebebiyle yaşadığı dezavantajlı durumların, dönüşüm süreçlerinin, kimlik mücadelesinin neredeyse klinik düzeyde perdeye yansımalarına katkısı olmuştur.

3.4.6.Split Filminin Janrı

Split filmi kurmacadır, dram,gerilim veya korku türlerinin içerisinde yer alabilir. Alt türü psikolojik gerilimdir. Psikolojik gerilim türünü oluşturan temel unsur filmin ana hattına yerleştirilmiş karakterin dengesiz olan duygusal yapısının gizem ile birleşerek devamlı olarak değişmesidir. Duygusal durumu değişen baş

---

⁴⁶ Vedat ŞAR, *Dissosiyatif Kimlik Bozukluğu: Tanı ve Nozolojik Sorunlar*

kahramanın psikolojik gerilim türünün ana unsurlarından olması sebebiyle psikolojik gerilim türü filmlerin hikayesin DKB hastalığı sıklıkla yer almıştır.

3.4.7.DKB Hastalığının Kullanıldığı Split Filminin Janr İçindeki Yeri

3.4.7.1.Janr Kelimesinin Tanımı ve Sinema Sanatı İle Olan Bağlantısı

Tür anlamına gelen Janr kelimesi Fransızca kökenlidir ve Türkçe'de tür anlamında kullanılmaktadır. İlk olarak Rönesas dönemiyle birlikte hayatımıza girmiştir ve edebiyat alanında üretilen eserleri epik, dramatik, lirik olarak 3'e ayırmak için kullanılmıştır. Sinema sanatının hayatımıza dahil olmasıyla birlikte janr sözcüğünün kısa bir süre içerisinde edebiyat dahil tüm sanat dallarını kapsayan sinema ile bütünleşmesi de kaçınılmaz olmuştur. Dünya üzerinde işlenebilecek konu ve tema sayısının kısıtlı olması sebebiyle üretilen sanat eseri hangi alanda olursa olsun -bir janrın kalıplarını yıkarak üretilse dahi- bir janr çerçevesi içerisine girmektedir.

Sinema filmleri kurmaca (fiction) ve kurmaca-olmayan (non-fiction) bağlamında genel olarak iki ana başlık altına ayrılmaktadır. Bu iki ana başlık altında film türlerini bir seviye daha özelleştirerek ayırmak gerekirse karşılaşılabilecek film türü kavramlarından bazıları şu şekildedir: Canlandırma, belgesel, dökü drama, kurmaca.

Sinemada karşımıza çıkan başlıca janrlar ise şunlardır: Drama, bilim kurgu, müzikal, komedi, korku, romantik, gerilim, kara-film (film-noir), aksiyon. Janrlar içerisinde de filmin konu aldığı olayların türevlerine göre filmler çeşitli şekillerde alt tür bağlamında ayrılabilir. Alt tür sıfatlarından bazıları şunlardır: Dönem, savaş, romantik komedi, suç- gerilim, gerilim- korku, korku-komedi- süper kahraman, cinsellik.

3.4.7.2.Dram Türü İçerisinde DKB Kullanımı

Diğer tüm türlerden farklı olarak dram türünde akıl sağlığı konusu oldukça önemli bir yer kaplamaktadır. ile alakalı çok daha yaygın bir olay örgüsüdür. Dram filmlerinde kullanılan karakterlerin yaşadıkları acı tecrübelerin üzerine akıl sağlığı engeli eklendikten sonra filmin dram seviyesi seyircinin algısında istemsizce artmaktadır. Dram filmi üreten senaristlerin ve yapımcıların elbette ki akıl sağlığını hikaye içerisine yerleştirme amacı salt olarak dram seviyesini arttırmak değildir. Film

içerisindeki karakterin yaşadığı acı olaylara ve karşı karşıya kaldığı acı dolu duygulara mental bir problemin de eşlik etmesi karakterin gerçekliğini ve gerçek dünya ile olan bağını arttırmaktadır. Mental problemlerin dram filmleri içerisinde sıklıkla kullanılmasının bir sebebi de filmin olay örgüsünü ve kurgusal yapısını ilgi çekici hale getirme çabasıdır. Sağlıklı düşünemeyen ana karakterin perspektifinden izlenen filmde olay örgüsü ve kurgusal yapı bulmacayı andıran bir forma girmeye yatkındır. Bulmaca formundaki olay örgüsü içerisinde karakterin acı olaylar veya hisler ile beklenmeyen bir anda karşılaşması ana karakter ile empati kurmuş olan seyirciyi de beklemediği anda acı hisler ile karşı karşıya getirir. Acı hislere karşı hazırlıksız olan ana karakterin ve ana karakter ile empatik bir bağ kurmuş olan seyircinin hissedeceği acı seviyesi hazırlıklı olunan diğer varyasyonlara kıyasla artar.

DKB hastalığına sahip bireyin ana problemi "benlik" karmaşasıdır. Benlik karmaşası içerisindeki bireyin sosyal izolasyona sürüklenmesi kaçınılmazdır. Çünkü bireyin kendisini tam anlamıyla tanımadan sağlıklı sosyal ilişkiler kurması mümkün değildir. Yalnız kalan, zihninde büyük bir karmaşa barındıran; kontrast yapıda bir alter sistemine sahip olan; kötücül veya fail alterlere sahip olan DKB hastası bireyi konu alan dram türündeki bir film, yukarıda bahsi geçen dram seviyesini arttırmak için akıl hastalığı unsurunun film içerisine dahil edilmesi bağlamındaki tüm parametreleri eksiksiz olarak karşılamaya müsaittir.

3.4.7.3.Psikolojik Gerilim Türü İçerisinde DKB Kullanımı

DKB hastalığının temel düzeyde en belirgin göstergesi çoklu kişilik varlığıdır. Bir beden içerisinde birden çok kimliğin barınabilmesine olanak sağlayan DKB hastalığının psikolojik gerilim türü filmlerde fazlasıyla tercih ediliyor olması da çoklu kişilik varlığının karakter üzerinde yarattığı baskı ve dengesizlik unsurlarından kaynaklıdır. Birden çok kimliği olan baş kahramanın dengesiz bir duygu duruma sahip olması kaçınılmazdır. Bu sebeple ki DKB hastalığı birden çok defa bilimsel temellerden uzak bir şekilde sinemada işlenmiş ve psikolojik gerilim unsuru taşıması istenen film öykülerinin sıklıkla başvurduğu bir mental bozukluk olmuştur.

Olay örgüsünü ve hikayenin temelini DKB hastalığı üzerine kuran filmlerden bazıları şunlardır:

Zindan Adası/Shutter Island (2010)

Siyah Kuğu/Black Swan(2010)

Makinist/The Machinist(2004)

Dövüş Kulübü/Fight Club(1999)

Sapık/Psycho(1960)

Bay Brooks/Mr. Brooks(2007)

Split filmini psikolojik gerilim alt türünün içerisinde sokan unsurlardan en önemlisi DKB hastalığı taşıyan bir ana kahramanın varlığıdır. Kevin'ın DKB hastalığı sebebiyle oluşmuş alterleri arasındaki geçişi; alterlerin kontrast yapısı ve alter sistemi içerisindeki suça eğilim ihtimali olan alterlerin varlığı gibi unsurlar Split filminin psikolojik gerilim alt türüne dahil olmasını sağlamaktadır.

Ana akım sinema filmlerinde izleyici kendisini baş kahraman yerine koyarak hikayenin sonunda tatmine ulaşır ve rahatlar. Bu sebeple izleyicinin baş karakter ile empati kurmasına büyük katkılar sağlayan kahramanın sonsuz yolculuğu şeması ve benzeri hikaye taslakları günümüz ana akım sinemasında sıklıkla kullanılmaktadır. Mental bir bozukluğa sahip, ilgili mental bozukluk sebebiyle sağlıklı kararlar veremeyen ve dengesiz bir tutum içerisinde olan baş karakterlerin gerilim ve korku unsuru yaratma potansiyellerinin var olması da bahsi geçen empatik durum sebebiyle ortaya çıkmaktadır. Film boyunca kendisini baş karakter yerine koyan izleyici kahramanın başına gelebilecek negatif olayları öngöremediği noktada istemsizce gerilim ve korku duygularına kapılır. İzleyicinin empati kurması istenen baş karakter anti kahraman olarak modellenmiş ise film içerisinde yer alan diğer karakterlere vereceği zararların seyirci tarafından öngörülemiyor olması da gerilim ve korku duygularını tetikler. Mental hastalığa sahip bir baş karakterin izleyicide gerilim ve korku duygularını tetikliyor olmasının sebebi baş karakterin seçimlerinin veya eylemlerinin sahip olduğu mental hastalık etkeni sebebiyle izleyici tarafından öngörülemiyor olmasıdır.

Split filmindeki Kevin karakterinde var olan fakat bilimsel temellerden uzak, ana karakteri vahşileştirerek kaçırdığı üç kızın akıbeti konusunda tehlikeli bir bilinmezlik yaratmak için oluşturulmuş gerçeklikten uzan bir DKB hastalığı

portresinin varlığı sebebiyle gerilim ve korku duyguları filmi izleyen izleyicide yoğun olarak hissedilmektedir. DKB hastalığını literatürdeki çizgilerinden sıyrarak deforme eden ve DKB hastalığını kurmak istediği evrene hizmet etmesi amacıyla gerçek dışı bir şekilde perdeyi aktarmayı seçen yönetmen Shyamalan, DKB hastalığını salt fantastik evren yaratımına destek olmak amacıyla kullanmamıştır. DKB'nin film içerisindeki bir diğer görevi de korku ve gerilim unsuru yaratımı konusudur. Filmdeki gerilim ve korku unsurlarının tümünün temelinde yatan unsur DKB'dir. Reel dünya içerisinde varlığı bilimsel olarak kanıtlanmış bir mental hastalığın (DKB'nin) referans verilmesi filmdeki gerilim ve korku unsurlarının inandırıcılığını arttırmıştır.

BÖLÜM 4

UNBREAKABLE-SPLIT-GLASS ÜÇLEMESİ

4.1.Üçlemeye Genel Bakış

Unbreakable, Split ve Glas filmlerini "iyi" ve "kötü" ve "dengeli" sıfatları bağlamında değerlendirmek mümkündür. İyi, kötü ve son olarak dengeyi temsil eden sırasıyla Unbreakable, Split ve Glass fimlerindeki karakterlerin arayışı tamamen denge temelindedir. Üçleme, mental hastalıklara sahip veya bireysel bir istek olmaksızın toplum normları dışarısında özelliklere sahip olan bireylerin denge arayışını konu almaktadır. İyi ve kötü gibi geniş kapsamı olan sıfatların Unbreakable ve Split filmleri için kullanılabilmesinin sebebi Night Shyamalan'ın Unbreakable-Split ve Glass üçlemesini bu iki sıfat arasındaki dengenin üzerine kurmuş olmasıdır.

4.2.Unbreakable ve Split

4.2.1.Unbreakable Özet

1961 yılında doğan Elijah Price cam kemik hastalığı sebebiyle çocukluk yıllarında hastaneye yatırılır. Hastanede kaldığı sıralarda okuduğu bir çizgi romanın etkisiyle bir teori geliştirir: "Eğer benim gibi(kendisinden söz ederken) kırılğan bir insan varsa bunun tam zıttını temsil eden biri de olmalı."

Hayatını bir çizgi romandan etkilenerek ortaya attığı teoriyi kanıtlamaya adanmış Elijah komplike planlar yaparak kendisinin zıttını, dünyanın en güçlü ve kırılğan olmayan insanını bulmak için uğraşır. Bahsi geçen planlarda biri de büyük bir tren kazası yaratmaktır. Elijah'ın planladığı tren kazasında 131 yolcu ölür. Hayatta kalan tek kişi David Dunn olur. David büyük tren kazasından kurtulan tek kişidir ve kaza esnasında hiçbir travmatik hasara maruz kalmamıştır. Bu olay sonrasında David

yaşamını ve sağlığını sorgular. Uzun süren bu sorgulama evresi sonrasında ise tren kazasında hayatta kalmasını sağlayan insan üstü yetilerini keşfeder. David, sıradan bir insan ile karşılaştırılmayacak derece bir kas gücüne sahiptir, vücudu aldığı herhangi bir travmatik hasarı kendi kendine onarabilmektedir ve temas ettiği kişinin sebep olduğu veya maruz kaldığı herhangi bir travmayı zihninde görebilmektedir. David bahsi geçen yeteneklerini keşfettikten sonra süper kahraman olmaya karar vererek çevresindeki insanlara yardım eder.

Unbreakable filminde David Dunn'un karşısında Elijah Price karakteriyle Samuel L. Jackson yer almaktadır. Elijah Price'ın vücudu, David'in tam aksine oldukça kırılgan bir yapıdadır. "Camdan kemik" hastalığına sahiptir. Elijah'ın nihai amacı ise handikaplı birey olarak görülen şahsını dünyadaki tüm insanlar önünde yüceltmektir. Kendisini handikaplı bir birey yerine insan üstü güçleri olan bir süper kahraman olarak tanımlar ve dünyada yaşayan diğer süper kahramanlara ulaşarak dünyayı yönetecek bir süper kahraman ordusu toplamak için çalışır.

4.2.2.Unbreakable Bağlamında Split Filmine Genel Bakış

Split filmindeki dissosiyatif kimlik bozukluğu hastalığı kullanımı incelendiğinde ortaya çıkan Kevin karakterine ilgili hastalık bağlamında insanüstü yetiler yüklenmesi gibi hastalığın bilimsel temelindeki sapmalar, yönetmen Night Shyamalan'ın Split filmini bir çizgi roman karakteri serisinin 2. filmi olarak planlamasından kaynaklanmaktadır. Yönetmen Split filminde ilgili hastalığı yaratmak istediği sinemasal evrene hizmet etmesi amacıyla çarpıtarak kullanmıştır. Bu noktada etik değerleri hiçe sayan yönetmen Night Shyamalan'ın senaryo aşamasında dissosiyatif kimlik bozukluğu hastalığının sınırlarıyla oynaması Split filminde oluşturduğu dramaturjik yapıyı da olumsuz etkilemiştir. The Beast karakteri DKB hatalığı referans verilerek senaryoya yerleştirilmiştir ve The Beast'in insan üstü yetilerinin filmin son perdeye kadar kurmuş olduğu sinemasal gerçeklik içerisinde yeri yoktur. Bu sebeple ki DKB hastalığının manipülatif kullanımı dramaturjiyi olumsuz etkilemiştir. Fakat Split filmi bahsi geçen Unbreakable-Split-Glass üçlemesinden bağımsız olmaksızın ele alındığında etik değerlerin yitimi minimize durumdadır. Bunun sebebi ise Split filmi salt olarak ele alındığında yalnızca dissosiyatif kimlik bozukluğu hastalığına sahip bir karakterin portresi olarak

değerlendirilebilmesidir. Süper kahraman/çizgi roman kahramanı imgesi filmin yalnızca son dakikalarında seyirciye aktarılmıştır.

Night Shyamalan'ın 2000 yılında yazıp yönettiği ve başrolünde Bruce Wills'in yer aldığı Unbreakable isimli film, bahsi geçen çizgi roman karakteri serisinin ilk filmidir. Bruce Wills filmde David Dunn adında bir süper kahramanı canlandırmaktadır.

Unbreakable filminde David Dunn karakterinin süper kahramanı andıran insan üstü yetilerinin içerisinde zihin okuma da mevcuttur. David, fiziksel temasta bulunduğu insanların travmatik anılarını görebilmektedir. Unbreakable filminde David, kalabalık bir yolda yürürken küçük bir çocuk ile temas eder ve çocuğun annesi sebebiyle yaşadığı travmatik anları görür. Bahsi geçen bu çocuk ise Split filminin ana karakteri olan Kevin Wendell Crumb'tur. Elijah Price'ın David Dunn ile yüzleştiği ve nihai amacı olan süper kahraman ordusu toplama fikrini David Dunn'a açıkladığı Unbreakable filminin son sahnesinde seyirciye Elijah'ın dünya üzerinde yaşayan diğer süper kahramanları bulma fikrine yardımcı olan dökümanların arasında bir çizgi roman serisi gösterilir. Bu çizgi romanın üzerinde ise Split filmine konu olacak olan canavar(The Beast) karakteri bulunmaktadır.

Split filminde yer alan Kevin karakterinin salt olarak dissosiyatif kimlik bozukluğuna sahip sıradan bir birey olduğu fikrine sabit kalarak Kevin'ın 24 alterinden biri olan The Beast incelendiği takdirde ilgili hastalığın bilimsel tabanında boşluklar bulunmaktadır fakat Split filmi bir çizgi roman kahramanı/süper kahraman üçlemesinin ikinci filmi olarak değerlendirildiğinde ise yönetmenin ve senaristin yarattığı sinematik evrenin tutarlı olduğu görülmektedir. Bu noktada filmin ana aksının kurulmasında büyük rol oynayan dissosiyatif kimlik bozukluğu hastalığının yalnızca farklı bir sinematik evren kurulmasına hizmet ettiği anlaşılmaktadır. Filmin yönetmenliğini ve senaristliğini üstlenen Night Shyamalan'ın seyirciyi dissosiyatif kimlik bozukluğu hastalığı hakkında doğru bilinçlendirme kaygısı yoktur. Bu noktada Shyamalan'ın etik değerleri hiçe sayma durumu ortaya çıkmaktadır fakat Split filmine salt olarak sinema bağlamında eleştirel yaklaşıldığı takdirde dramaturjik yapı bağlamında zayıf halka olarak nitelendirilebilecek olaylar ve olay örgüleri de mevcuttur. Bu durum, Split filminin bir üçlemenin ikinci filmi sıfatından bağımsız olarak sağlıklı bir şekilde değerlendirilemez olmasından kaynaklanmaktadır. Split filmi, Unbreakable filminin devam filmi olarak ele alındığında The Beast karakterine yüklenen insan üstü yetilerin dramaturjik yapı içerisindeki karşılığı -karakterin bir

çizgi roman karakteri veya bir süper kahraman olma ihtimali de göz önünde tutulacağından- kolay bir şekilde bulunabilmektedir fakat Split filmi, diğer iki filmde - özellikle Unbreakable filminden- bağımsız olarak ele alındığı takdirde The Beast'e yüklenen insan üstü yetilerin neden sonuç bağlamında bir karşılığı bulunmamaktadır. Üç perdeli yapıya sahip olan filmin son perdesine kadar The Beast'in seyirciden sakınılması da dramaturjide neden-sonuç bağlamında ortaya çıkan boşlukları doğuran, filmin başından itibaren kurulmuş olan gerçek hayata yakın sinemasal evrenin zedelenmesine sebep olan tercihlerdendir.

4.2.3. David Dunn ve Kevin Wendell Crumb Karşılaştırması

Unbreakable filminin baş kahramanı David Dunn ile Split filminin baş kahramanı Kevin Wendell Crumb arasında genel çerçevede büyük benzeşmeler bulunmaktadır. David ve Kevin özel yetenekleri sebebiyle toplumdan izole bir hayat kurmayı tercih etmiştir. David bahsi geçen sosyal izolasyonu minimal düzeyde tutmayı başarıp bir aile kurmuştur fakat Kevin'ın sosyal izolasyonu uç seviyededir. İki karakterin sosyal izolasyon isteğinin sebebi ise kendilerini normal olmayan/olamayan olarak tanımlamalarından kaynaklıdır. David ve Kevin, normal bir insan vücudunda gözlemlenemeyecek bir kas gücüne sahiptir. İki karakter de majör bir zaafa sahiptir ve sahip oldukları zaafın kaynağı geçmişlerinde yaşadıkları travmalar kaynaklıdır. David Dunn sudan korkar ve David'i etkisiz hale getirmenin tek yolu sudur. The Beast ise erken çocukluk döneminde annesinden gördüğü şiddet sebebiyle şiddet görmüş, fiziksel veya psikolojik acı duymuş olan insanlara zarar verememektedir. Saldırı anında The Beast'i durdurmanın bir yolu geçmişte yaşanmış bir acının izine şahit olmasını sağlamak iken diğer yol ise Kevin'ın adını bir bütün olarak (Kevin Wendell Crumb) üç defa söylemektir. Kevin'ın annesi Kevin'a yaşattığı psikolojik ve fiziksel şiddet dolu zaman dilimlerinde Kevin'ın adını bir bütün halinde kullanarak Kevin'a seslenmiştir. Bu sebeple ki Kevin ismini bir bütün halinde her duyusunda geçmiş travmalarını hatırlayarak ev sahibi karakterine geçiş yapmaktadır.

İki karakterin ayrıştıkları nokta ise sahip oldukları yetilerini kullanım amaçlarıdır. David, sahip olduğu yetilerin kendisini sosyal yaşamdan koparabileceğini fark edip içinde bulunduğu mental durumu yönetebilmiştir. Sosyal izolasyonunu minimal düzeyde tutarak bir aile kurmayı başarmış ve özel güçlerini

insanların faydasına kullanmayı tercih etmiştir. Bu noktada David Dunn'un özel yeteneklerinin herhangi bir mental hastalığa bağlı olarak ortaya çıkmış olmaması büyük bir etkidir. Kevin'ın sahip olduğu özel güçlerin ağır DKB kaynaklı olması sebebiyle Kevin'ın içinde bulunduğu mental zorluklar ile -klinik destek olmaksızın- baş edebilmesi mümkün değildir. Kevin, David'in aksine ne yaşadığının tam olarak farkında değildir ve içinde bulundu mental durumdan memnun değildir. Buna ek olarak Kevin'ın muzdarip olduğu DKB'nin, erken çocukluk döneminde maruz kaldığı ağır ve uzun süreli travmalar kaynaklı bir DKB'dir. Literatürde yer bulmuş ve ilgili konu hakkında yapılmış çalışmalarda, uzun süre maruz kaldığı ağır travmaları zihin organizasyonunu bölerek (çeşitli ve kontrast yapıda alterler oluşturarak) savuşturmaya çalışmış olan bir çocuğun yarattığı alterlerin suça eğilimli olabildiği gözlemlenmiştir.

"Konuya adli yönden iki biçimde yaklaşılabilir. Bunlardan birincisi suç işleyen kişilerde DKB konusudur. ABD kökenli bir çalışma, seri cinayetler işleyen katillerde DKB görülmesinin ender olmadığını düşündürmektedir.³¹ Bu çalışma, vakalarda ağır çocukluk çağı travmalarının varlığını da belgelemektedir. Bazı DKB vakalarında iç görü kaybının ileri boyutlara ulaşabildiği görülmektedir. Araya giren trans halleri de riskli dönemler olabilir.^{66,67} Özellikle şiddete eğilimli alter kişiliklerin aniden kontrolü alma ve eğilimlerine uygun davranma olasılıkları vardır. DKB şiddet dışı suçlarda da rol oynayabilir (hırsızlık, askerlik hizmeti sırasında görev yerini terk etme vb.). İkinci yaklaşım ise, istismara maruz kalan kişilerde DKB ve benzeri dissosiyatif bozukluk bulunması durumudur. Özellikle çocukluk çağı istismarı kurbanlarında, gerek fiil sırası ve sonrasında dissosiyatif belirtiler oluşabileceği gibi, bu gibi durumların uzun dönemdeki etkilerini de dikkate almak gerekmektedir. "⁴⁷ (Öztürk and Derin 2019)

Aynı zamanda dissosiyatif bozukluklar ile ilgili hukuki alanda genel kanı; dissosiyatif bozukluğa sahip olan bireylerin işlediği suçlar sonrası yargılanması esnasında bireyin cezai ehliyetinin sorgulanmasında dissosiyatif bozuklukların yön belirleyebileceğidir. Dissosiyatif bozukluğa sahip olan bireylerin cezai ehliyete sahip olamayacağı görüşünü destekleyenleri argümanları şu şekildedir:

"1. Dissosiyatif bozukluk vakası, diğer alter kişiliklerinin eylemleri üzerinde kontrol sahibi değildir ve bu nedenle diğer alter kişiliklerinin eylemlerinden sorumlu tutulamaz,

2. Vaka, diğer alter kişiliklerinin eylemlerini hatırlamaz ve bundan dolayı kendi savunmasını gerçekleştirmez,

3. Dissosiyatif bozukluğu nedeniyle vakanın, davranışlarını hukuk düzenine uygun hale getirmesi ya da kendi yanlışını bilebilmesi mümkün değildir,

---

⁴⁷ Erdinç ÖZTÜRK - Görkem DERİN, *Adli Psikiyatri Ve Dissosiyatif Bozukluklar*

4. Vaka, eylemlerini gerçekleştirirken tıpkı bir uyurgezer gibi davranışlarının bilincinde olmamaktadır." ⁴⁸ (Öztürk and Derin 2019)

4.3.Glass ve Split

4.3.1.Glass Filminin Özeti

Glass filmi Unbreakable filminin baş kahramanı David Dunn ile Split filminin baş kahramanı Kevin Wendell Crumb (The Beast'e dönüşmüş haldeki Kevin) karşılaşması ile başlamaktadır.

David Dunn yaşlanmıştır ve zor duruma düşmüş olan insanları kurtarmaktan vazgeçmiştir. İnsan üstü yetilere sahip bir süper kahraman olarak toplum içerisinde sıradan bir hayat sürmektedir. Bir grup genç kızın kaçırıldığı haberini alan David, The Beast'e ulaşarak onu durdurmak ister. The Beast'e dönüşmüş haldeki Kevin'ın kaçırıldığı kız gurubunu terk edilmiş büyük bir depoda bularak kızları kurtarır ve The Beast ile dövüşür. İkilinin uzun süren mücadelesi, polis ve akıl hastanesi yetkilileri tarafından yakalanmalarıyla son bulur.

David Dunn ve The Beast yoğun güvenlik önemleri alınmış bir akıl hastanesinde tedavi görmeye başlar. Unbreakable filminin baş karakterlerinden olan Glass takma adına sahip olan Elijah Price da The Beast'in ve David Dunn'un hastaneye getirilmesinden öncesinde yakalanarak aynı hastaneye yatırılmıştır. Elijah, David ve The Beast psikoterapi sürecine başlar ve bu üçlüye insan üstü yetilerinin olmadığı, yaşadıklarının yalnızca psikiyatrik bir problemten kaynaklanan algısal bir yanılsama veya birer sanrı olduğu telkin edilir. Bu süreçte David ve Kevin(The Beast) sahip oldukları güçleri sorgulamaya başlar fakat Elijah Price maruz kaldıkları gerçekliğe aykırı manipülatif telkinlerin farkındadır. Elijah, Unbreakable filminde sahip olduğu süper kahraman ordusu kurma fikrinden vazgeçmemiştir ve akıl hastanesinde The Beast ile David'in manipülatif telkinler sebebiyle sahip oldukları insan üstü yetileri reddetmesini engelleyerek tüm dünyaya "biz" diyerek tanımladığı süper kahramanların/çizgi roman kahramanlarının varlığını kanıtlamak istemektedir. Amacı doğrultusunda detaylı bir plan yapar ve alınan yüksek güvenlik önlemlerini üstün zekası sayesinde aşarak hastanenin تنها sayılabilecek seviyede boş kaldığı bir gece vaktinde hapsedildiği odadan kaçmayı başarır. Tedavi sürecinde Kevin'ı ve

---

⁴⁸ Erdiñç ÖZTÜRK - Görkem DERİN, *Adli Psikiyatri Ve Dissosiyatif Bozukluklar*

Kevin'in tüm alterlerini tanıma fırsatı bulmuştur. Bu süreçte topladığı veriler sayesinde Kevin'in kendi kontrolünde The Beast'e dönüşmesini sağlar ve onu hapsedildiği odadan çıkarır. The Beast'in "acı çekmiş insanlar bu dünyanın asıl sahipleridir" fikrini kendi menfaatleri doğrultusunda kullanarak The Beast ile ortaklık kurar. David ise psikoterapi sürecinde maruz kaldığı manipülatif telkinler sebebiyle sahip olduğu özel güçlerini reddetme noktasına gelmiştir fakat Glass(Elijah), The Beast ile kurduğu ortaklığı David'e beyan eder. İkilinin dünya için tehlike unsuru oluşturmasından kaygılanan David ise özel yetilerini hatırlayarak hapsedildiği odanın çelikten yapılmış ve oldukça sağlam olan kapısını birkaç hamlede kırar, The Beast ile Glass'ın peşine düşer. Glass ile The Beast hastanenin bahçesindeyken David ikiliyi yakalar ve The Beast ile dövüşmeye başlar. Glass'ın planı kusursuz bir şekilde işlemeye devam etmektedir. Hastane yetkilileri özel yeteneklere sahip bu üçlüyü bahçede yakalayarak öldürür. Glass'ın planının detayları da seyirciye tam olarak bu noktada açıklanır. Hastane kameralarını canlı yayına açan Glass, The Beast ile David'in insan üstü yetilerini kullanarak dövüştüğü anları tüm dünyaya dağıtmıştır ve insanlar artık dezavantajlı olarak tanımlanan bu üçlünün birer çizgi roman kahramanı/süper kahramanı olduğunu öğrenme fırsatı bulmuştur.

4.3.2.Glass Bağlamında Split Filmine Bakış

Glass filminde Unbreakable ve Split filmini tamamlayan bir olay örgüsü mevcuttur. David Dunn ve Kevin Wendel Crumb savaşı ile başlayan filmin üst okuması yapıldığında iyi ve kötü süper kahramanların savaşını perdeye aktardığı görülmektedir. Glass filmi derin okumaya açık bir filmidir. Bunun temel nedeni ise bir üçlemenin son filmi olarak tasarlanmasıdır. Unbreakable ve Split filminde kurulmaya başlanan cümle Glass filmi ile noktalanmıştır. Üçlemenin üzerine kurulduğu "Dezavantajlı olarak görülen bireyler aslında süper kahramanlardır." cümlesine benzer anlamdaki cümleler Glass filmindeki Elijah Price (Glass) karakteri tarafından sıklıkla söylenmektedir.

Split filminde DKB'den muzdarip olan ve alterleri arasında The Beast adında bir canavar da barındıran;The Beast'e hizmet eden alterlere sahip olan ve The Beast'in isteğiyle üç kızı kaçıran, kaçırdığı iki kızı öldüren ve son kızı(Casey) geçmişinde fiziksel şiddet görmüş olması sebebiyle serbest bırakan Kevin karakteri Glass filminde sosyal düzene karşı sergilediği protest davranışlara ve söylemlere

devam etmektedir. Glass filminde iyinin ve kötünün savaşı filmin ilk dakikalarında başlar. Kevin, The Beast'in isteği üzerine Split filminde olduğu gibi üç kızı kaçırmıştır. Özel yetenekleri sayesinde kaçırılan kızlara ve Kevin'a ulaşan David Dunn, Kevin(The Beast) ile savaşır. Bu sırada bir psikiyatri kliniğinin sorumluları polis eşliğinde ikiliyi yakalayarak hastaneye götürür.

Glass filminin yapılmasıyla birlikte Split filminde kullanılan DKB hastalığının temel kullanım amacının bir çizgi roman kahramanı veya süper kahraman evreni yaratma çabasına hizmet etmek olduğu anlaşılmıştır. Glass filminde bu savı kanıtlayan bir çok diyalog bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şu şekildedir:

Akıl hastası olduğu iddia edilerek akıl hastanesine yatırılan Elijah Price'ın Glass filminin son sahnesinde annesi ile konuşurken

Elijah Price: Ben bir hata değildim anne.

Annesi: Hayır. Sen muhteşemdin.

Kevin'ın Dennis alteri Elijah Price ile konuşurken

Dennis: The Beast insan evriminin zirve noktasıdır.

Elijah Price hastanede Kevin ile konuşurken

Elijah: Neredeyse beni deli olduğuma ikna edeceklerdi. Ben süper kahramanlar yaratan üstün bir zekaya sahibim.

Glass filminin temel cümlesi dezavantajlı ve akıl hastası olarak görülen bireylerin aslında diğer "normal" insanlardan daha üstün olması düşüncesi üzerine kurulmuştur. Bu noktada normal insanlar gibi üstün insanların da- akıl hastası olarak adledilen fakat insan üstü yetilere sahip olan süper kahramanların da- iyi ve kötü olarak ikiye ayrıldığı görülmektedir. Bu noktada Split filmindeki DKB hastalığı sebebiyle ortaya çıkmış olan The Beast karakterinin varlığının üçlemenin kurduğu evren içerisinde tutarlı olduğu söylenebilir. Glass filmiyle birlikte anlamsal bütünlüğü tamamlanan serinin ikinci filmi olan Split'te DKB hastalığına yaklaşım tam anlamıyla klinik düzeyde değildir. Filmin DKB hastalığını ana hattına almasının asıl sebebi kurulacak olan fantastik dünyanın gerçek dünyadan hastalık bağıyla referans almasını sağlayarak seyircisini fantastik dünyaya daha kısa sürede adapte etmek istemesidir

BÖLÜM 5

SONUÇ

Yapılan kapsamlı literatür taraması ve metin analizleri sonucunda ilgili konunun uzmanlarının Split filminin DKB hastalığını etik dışı bir biçimde manipülasyona maruz bırakarak portrelemiş olduğu düşüncesinde hem fikir olduğu saptanmıştır. Bazı uzmanlara göre ise Split filmi DKB hastalığını negatif manipülasyona maruz bırakmış olsa da film, dünya sinemasındaki en doğru ve en tutarlı DKB portresine sahip olması sebebiyle bilinçlendiricidir ve toplumsal fayda sağlama konusunda etkili olabilme potansiyeline sahiptir. Yapılan araştırma sonucunda ilgili konudaki uzmanların genel kanısı Split filmindeki The Beast alterinin DKB hastalarını toplum önünde dalgalanmasına sebep olabileceği yönündedir.

Split filminde DKB hastalığı bir süper kahraman veya çizgi roman kahramanı evreni yaratımına temel oluşturması amacıyla kullanılmıştır. Üçlemeden bağımsız olarak salt Split filmi incelendiği takdirde DKB hastalığının semptomlarının, DKB hastalığının tedavi sürecinin ve DKB hastası bireyin potansiyel suçlu olma durumunun gerçeklikten uzak bir noktaya çekildiği görülmektedir. Yönetmenin DKB hastalığını veya herhangi bir mental hastalığı filminde yaratmak istediği fantastik evrene hizmet etmesi amacıyla şekillendirmesi, DKB hastalığını literatürdeki portresinden saptırarak işlenmesi mümkündür.

Bir sinema filmi diğer dallarda üretilen tüm sanat eserlerine nazaran büyük kitlelere erişme konusunda daha potansiyellidir. Bu sebeple ki sinema filmlerini üreten bireylerin üretim esnasında etik ve ahlak sınırlarını göz ardı etmesi toplum içerisindeki bazı bireylerin damgalanmasına veya çeşitli sosyal sorunlar ile karşılaşmasına sebebiyet verebilmektedir.

Sinema özgür ve kapsamlı bir sanat dalıdır. Film üreticileri insan hayatındaki problemleri, olayları veya durumları gerçekliğe tamamen uygun bir şekilde perdeye aktarmak zorunda değildir. Her yönetmen veya her senarist kendi sinemasal evrenini kurmakta özgürdür. Buna zıt bir düşünce yapısının hakim olduğu toplumlarda sinemada sansür oldukça yaygındır. Fakat bu noktada etik değerler ön plana çıkmaktadır. Split filminin hikayesi oluşturulurken filmin ulaşacağı kitle içerisindeki DKB hastalarının , DKB hastalarının yakınlarının hastalık hakkında yanlış ve eksik bilgilendirilmesi durumunun bahsi geçen gruplardaki bireylerin hayatında yaratabileceği olumsuz etkiler göz ardı edilmiştir.

Filmler salt olarak toplumun belirli bir konu hakkında bilinçlendirilmesi amacıyla üretilmemektedir. Endüstrileşmiş haldeki sinema sanatında maddi kazanç etik değerler dahil olmak üzere bir çok sosyolojik unsurdan önemli hale gelmiştir. 2010 yılı sonrasında Oscar Akademi Ödülleri ve Cannes gibi bir çok dünyaca ünlü film festivali herhangi bir ırkın veya cinsiyetin ötekileştirdiği filmlere organizasyonlarında yer vermekten vazgeçmiştir. Bu konuda son on yıl içerisinde küresel düzeyde belirgin bir bilinç oluşmuştur. Cinsiyet ve ırk ayrımı konusunda ulaşılmış olan küresel düzeyde bilince DKB ve diğer tüm mental hastalıkların filmlerde kullanımı ve kullanım biçimi konusunda da ulaşıldığı takdirde ilgili hastalıklardan muzdarip bireylerin sinema endüstrisi sebebiyle toplumdan uzaklaştırılmasının veya kendilerini toplumdan izole ederek tedaviden kaçınmalarının önüne geçilebilir.

Bedensel sağlığı benzer biçimde bozuk olan bireyleri kümeleştirip (kanser hastaları veya ampute bireyler gibi) o kümeyi genelleyerek hedef almak; suç potansiyeli taşıdıklarını ima ederek onları toplumun önüne atmak, onları damgalamak ile mental bozuklukları sinemada yanlış veya eksik portrelemek arasında fark yoktur. İnsan sağlığı ile ilgili bir problem sinemada veya herhangi bir medya ürünüde kullanılırken üretilen ürün etik süzgeçten geçirilmeli, insan sağlığı ile ilgili problemler ürünün hedef kitlesine negatif manipülasyon ile biçimlendirilerek bilimsel temellerden uzak bir biçimde aktarılmamalıdır.

KAYNAKÇA

- Anon. n.d. “How Schizophrenia Was Portrayed in A Beautiful Mind | Banyan Mental Health.” Retrieved September 17, 2021a (<https://www.banyanmentalhealth.com/2021/03/30/how-schizophrenia-was-portrayed-in-a-beautiful-mind/>).
- Anon. n.d. “Psikiyatri Nedir? | TÜRKİYE PSİKİYATRİ DERNEĞİ.” Retrieved September 16, 2021b (<https://psikiyatri.org.tr/halka-yonelik/5/psikiyatri-nedir>).
- Anon. n.d. “Psikoloji, Nöroloji ve Psikiyatri Birlikteliği - NPİSTANBUL.” Retrieved September 16, 2021c (<https://npistanbul.com/psikoloji-noroloji-ve-psikiyatri-birlikteligi>).
- Anon. n.d. “Split: Why Mental Health Experts Are Critical of the Movie.” Retrieved September 15, 2021d (<https://www.healthline.com/health-news/movie-split-harms-people-with-dissociative-identity-disorder>).
- Anon. n.d. “The Hero’s Journey/Kahramanın Yolculuğu Modeli - Storytelling Academy | Hikayeleştirme.” Retrieved September 16, 2021e (<https://storytellingacademy.net/the-heros-journey-kahramanin-yolculugu-modeli/>).
- Anon. n.d. “What ‘Split’ Gets Wrong about Dissociative Identity Disorder - CNN.” Retrieved September 15, 2021f (<https://edition.cnn.com/2017/01/23/health/shyamalan-split-movie-dissociative-identity-disorder/index.html>).
- Asker, Handesu. 2019. “Kimsin Sen? - Split Filmi - Psikolojiden Oku.” Retrieved September 15, 2021 (<https://www.psikolojidenoku.com/split/>).
- Bakacak, Ayça Gelgeç, and Aslıhan Öğün Boyacıoğlu. 2012. “Sosyoloji Dergisi / Journal of Sociology Y 11 / Year: 2012 Say 1 / Vol.: 27: 51-70.” 51–70.
- Balcıoğlu, İbrahim. 2018. “Dissosiyatif Bozuklukların Tanımı ve Tanı Ölçütleri.” *Türkiye Klinikleri Psychology-Special Topics* 3(3):8–13.
- Beck, Julie. 2014. “Antik Yunan ve Roma’da Akıl Hastalıklarının Teşhisi - Atlantik.” Retrieved September 22, 2021 (<https://www.theatlantic.com/health/archive/2014/01/diagnosing-mental-illness-in-ancient-greece-and-rome/282856/>).

- Brand, Bethany, and Danielle Pasko. 2017. "Split Is Based on Myths about Dissociative Identity Disorder." *PsycCRITIQUES* 62(18). doi: 10.1037/a0040801.
- Bruce Fink. 2018. *Lacan'da Aşk*.
- Carison, Eric T. 1984. "The History Of Multiple Personality In The United States: Mary Reynolds And Her Subsequent Reputation."
- Çeliker, Rahime. 2019. "Osmanlı Devleti'de Uygulanan Kafes Sisteminin Psicotarihsel Bağlamda İncelenmesi." Retrieved September 22, 2021 (<https://www.kurdarastirmalari.com/yazi-detay-oku-34>).
- Çoban, Gizem Sebahat. 2021. "Maslow ' Un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kendini Gerçekleştirme Basamağında Gizil Yetenekler." 6(1):111–18.
- Hancıgaz, Erhan. 2020. "Kültürel Farklılık Açısından Delilik Olgusu (Amerikan ve Türk Sinemasına Yansıması) Madness Phenomenon in Terms of Cultural Difference (Its Reflection upon the American Cinema and Turkish Cinema)." 4:313–29.
- Hoebeke, Veronique. 2015. "An Open Letter to M. Night Shyamalan." Retrieved September 17, 2021 (<https://www.rtor.org/2015/10/22/the-visit/>).
- Kari Bowman, and J. Michael McGuire. n.d. "Movies in the Classroom: A Review of Perks of Being a Wallflower | Cnpn.Org." Retrieved September 22, 2021 (<https://cnpn.org/perspective/2014/03/195128>).
- Kula, Sedat, and Bekir Çakar. 2015. "Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi Bağlamında Toplumda Bireylerin Güvenlik Algısı ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki." *The Relationship between Perceived Life Satisfaction and Safety of People in Society within the Frame of Maslow's Hierarchical Needs*. 6(12):191–210.
- Langley, Travis. 2015. "Inside Out: Emotional Truths by Way of Pixar." Retrieved (<https://www.psychologytoday.com/us/blog/beyond-heroes-and-villains/201506/inside-out-emotional-truths-way-pixar>).
- Lewis, By Hilary. 2017. "Rapid Round: James McAvoy on the Challenges of Portraying 'Split' Personalities, Importance of Keeping Movie Secrets."
- Malley, Kevin. 2017. "Dissociative Identity Disorder in M. Night Shyamalan's Split: Fact vs Fiction (Contains Spoilers) - Psi Chi, The International Honor Society in Psychology." Retrieved September 16, 2021 (<https://www.psichi.org/blogpost/987366/277421/Dissociative-Identity-Disorder-in-M-Night-Shyamalan-s-Split-Fact-vs-Fiction-Contains-Spoilers#.YUJyMIX7SUI>).
- Manon Parry. 2006. "Dorothea Dix (1802–1887)." *American Journal of Public Health* 96(4):622–25. doi: 10.2105/ajph.96.4.622.
- Martin Lambert. 2004. *Schizophrenie*. Stuttgart.

- Medaim Yanık. n.d. "Dissosiyatif Kimlik Bozukluğu'nda Alter Kimlikler - Medaim Yanık Kliniği." Retrieved September 15, 2021 (<http://www.medaimyanikklinigi.com/dissosiyatif-kimlik-bozuklugunda-alter-kimlikler/>).
- ÖGEL, KÜLTEGİN. 1909. "Psychoscope:Sinemada Akil Hastalari." 1–12.
- Öztürk, Erdiñ, and Görkem Derin. 2019. "ADLİ PSİKİYATRİ VE DİSSOSİYATİF BOZUKLUKLAR." (October):127–35.
- Phillips, Jeb. 2007. "Multiple-Personality Case of Billy Milligan Still Fascinates - News - The Columbus Dispatch - Columbus, OH." Retrieved September 17, 2021 (<https://www.dispatch.com/article/20071028/NEWS/310289729>).
- Rose, Steve. 2017. "From Split to Psycho: Why Cinema Fails Dissociative Identity Disorder." Retrieved (<https://www.theguardian.com/film/2017/jan/12/cinema-dissociative-personality-disorder-split-james-mcavoy>).
- Şar, Vedat. 1998. "Dissosiyatif Kimlik Bozukluğu: Tanı ve Nozolojik Sorunlar." *Klinik Psikiyatri Dergisi* 1:13–21.
- Şar, Vedat. 2000. "Çoğul Kişilik Kavramı ve Dissosiyatif Bozukluklar." *Psikiyatri Dünyası* 4(June 2000):7–11.
- Sertalp, Ezgi. 2016. "Parçalanmış Benlikler, Parçalanmış Hayatlar ve Parçalanmış Filmler: Bir Dövüş Kulübü Okuması." *Moment Journal* 3(2):385–408. doi: 10.17572/mj2016.2.385408.
- Sev, Levent, and Ferhan Dereboy. 1998. "Çekingen Kişilik Bozukluğunun Klinik Özellikleri ve Tedavisi." 22–26.
- Thomas Bock. 2006. *Eigensinn Und Psychose: "Noncompliance" Als Chance*. Paranus Verlag.
- ULUHAN, Filiz. 2020. "Çoğul Kişilik (Dissosiyatif Kimlik Bozukluğu)." 1. Retrieved (<https://www.antalyapsikiyatri.com/psikoterapist-emine-filiz-uluhan/cogul-kisilik-dissosiyatif-kimlik-bozuklugu>).
- Wang, Sophie Meifang. 2017. "Split: A Review and Its Unexpected Merit." Retrieved September 16, 2021 (https://wp.nyu.edu/steinhardt-appsych_opus/split-a-review-and-its-unexpected-merit/).
- Watkins, Gwynne. 2012. "Ask a Psychiatrist: How Does Silver Linings Playbook Handle Mental Illness?" Retrieved September 17, 2021 (<https://www.vulture.com/2012/12/ask-a-psychiatrist-how-does-silver-linings-playbook-handle-mental-illness.html>).
- YANIK, Medaim. 2017. "Dissosiyatif Kimlik Bozukluğu'nun Tedavisi." *Türkiye Klinikleri Journal of Psychiatry Special Topics* 10(3):185–93.
- Yeşim Keskin. 2009. "Öznenin Serüveni, Bedenin Trajedisi: Ichspaltung." 1–12.

ÖZGEÇMİŞ